

Kıbrıs Politikasının Annan Belgesi ile Başlayan Kırılma Noktaları

Breaking Points in the Cyprus Policy Beginning with the Annan Blueprint

Ahmet Zeki Bulunç*

Özet

Kıbrıs uyuşmazlığı Yunanistan'ın "Kıbrıs Halkına" self-determinasyon hakkı verilmesi amacıyla 1954 yılında Birleşmiş Milletlere yaptığı başvuruyla birlikte uluslararası bir nitelik kazanarak evreler halinde günümüze kadar devam etmiştir. Kıbrıs uyuşmazlığının temelinde Yunanistan'ın ve Rumların ENOSİS (Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı) mücadelesi vardır. Türkiye'nin bu mücadeleye karşı izlediği politika, Kıbrıs Türk halkının güvenlik ve huzur içinde siyasi eşit, egemen bir halk olarak yaşaması, Ada'nın kendine karşı kullanılacak bir konuma getirilmemesi ve Türk-Yunan dengesi-nin korunması ilkelerine dayanmaktadır.

Annan Belgesi'nin taraflara sunulmasından sonra yeni Türk hükümetinin uyguladığı AB odaklı ve inisiyatifli yeni politika nedeniyle Kıbrıs politikasında kırılmalar meydana gelmiştir. Özellikle Türk hükümetince, Annan Belgesi'nin kabul edilmesi ve KKTC halkına kabul ettirmesi temel bir kırılma noktasını teşkil etmektedir. Bu arada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AIHM) Loizidou Davası Kararının, AB Konseyi'nin 17 Aralık 2004 Brüksel Zirve Kararı'nın ve dolayısıyla Ek Protokolün, 3 Ekim 2005 Müzakere Çerçeve Belgesi'nin kabulü Kıbrıs uyuşmazlığında Türkiye aleyhinde çok ciddi kırılma noktaları olmuştur.

Söz konusu kırılma noktalarından sonraki süreçte T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın Ocak 2006 Eylem Planı, Gambari Anlaşması (8 Temmuz 2006 süreci), 2006 Fin Önerileri'nin ilke olarak kabul edilmesi, Türkiye'nin Kıbrıs politikası'nda ve tezlerinde verdiği önemli tavizler olarak değerlendirilmektedir.

Kasım 2002 tarihinden itibaren Kıbrıs uyuşmazlığı konusunda Türkiye Hükümetleri'nin uyguladıkları politikalar temel hatalar ve yanlışlar içermektedir. Bu politikaların bir sonucu olarak Türkiye-AB ilişkilerinde ciddi bir tıkanma olmuş ve Kıbrıs uyuşmazlığı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi-Yunanistan inisiyatifinde tam bir uzlaşmazlığa sürüklenmiştir.

Bugün gelinen aşamada Kıbrıs'ta gerçekçi ve sürdürülebilir bir uzlaşmanın sağlanabilmesi ve anlaşma yapılabilmesi için Kıbrıs gerçeklerinin dikkate alınması gereklidir. Bu gerçekler ışığında,

* Dr., Büyükelçi (E), Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Öğretim Görevlisi.

73

Akademik
Bakış
73
Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Kıbrıs'ta yaşayan iki siyasal eşit halkın kurduğu iki egemen devletli yapı temelinde Türk-Yunan dengesinin korunduğu ve Türkiye'nin Ada üzerindeki statü ve haklarının aynen devam edeceği bir uzlaşma ve anlaşma meselenin halinde tek yoldur.

Anahtar Kavramlar: Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Annan Plânı.

Abstract

The Cyprus conflict and its stages have reached today gaining an international dimension by Greece's application to the UN in 1954 in order to give the "People of Cyprus" a self determination right. The basis of this conflict is the ENOSIS struggle of Greece and the Greek Cypriots. Turkey's stance against this policy has been to provide the Cypriots political equality and sovereignty in safety and peace, prevent the Island from being used against Turkey and to maintain the Greek –Turkish balance.

There have been ruptures in the Cyprus policy after to the introduction of the Annan Plan and the EU focused initiative driven new policy that the new Turkish government has been pursuing since. One specific breaking point has been the acceptance of the Annan Plan by the Turkish government and its forcing the acceptance of the same plan in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). Furthermore, the Loizidou case decision of the European Court of Human Rights, EU Council's Brussels decision and the addendum made in 17th December 2004, the Negotiating Framework For Turkey acceptance on 3rd October 2005 have all been unfavorable breaking points for Turkey.

Following the aforementioned breaking points, the January 2006 Action Plan, the Gambari Agreement (8 July 2006 procedure), and the acceptance of the 2006 Finnish suggestions as principles by the Turkish Foreign Ministry are all accepted as serious concessions given by Turkey regarding its Cyprus policy.

As of November 2002, the Cyprus policies accepted by Turkey have shown some very basic mistakes and errors. Due to these policies, there have been serious choking points between the Turkey-EU relations and further friction in the Cyprus conflict with Greece and the Southern Greek Cypriot Administration.

At the stage reached today, in order to reach a sustainable and realistic agreement regarding Cyprus, the realities in Cyprus must be taken into attention. The only way for this to happen is to agree that the two people of Cyprus are two politically equal masses, and that to establish a dual-sovereign country, the nature of it has to accept a balance of Turkish and Greek influence where Turkey's rights and influence on the island will continue as it is today.

Key Words: Turkish Republic, Turkish Republic of Northern Cyprus, Greek Administration of Southern Cyprus, Annan Blueprint.

Giriş

İngiliz egemenliği altında bulunana Kıbrıs, 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla bağımsız bir devlet olarak uluslararası toplumda yerini almıştı. İngiltere, 1960 yılındaki egemenlik devrini, Şubat 1959 Zürih ve Londra Antlaşmalarına dayalı olarak, Kıbrıs Türk toplumu ile Kıbrıs Rum toplumu tarafından

kabul edilmiş ve Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından onaylanıp garanti altına alınmış mutlak siyasi eşitliğe sahip iki toplumlu *ortaklık anayasası* temelinde yapmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti *sui generis* bir örnektir. Çünkü iki siyasi eşit toplumun her biri, self-determinasyon hakkını kullanarak, uluslararası antlaşmalarla Garantör devletlerce (Türkiye, Yunanistan, İngiltere) garanti edilen "*fonksiyonel federal/konfederal*" bir *ortaklık devleti* kurmuşlardı. Kıbrıs Cumhuriyeti ortaklık devleti, Kıbrıs'ta yaşayan iki halkın kendi geleceklerini tayin etme (self-determinasyon) haklarını ayrı ayrı kullanarak bir araya gelmeleriyle ortaya çıkmıştır. Kısaca Kıbrıs Cumhuriyeti uluslararası antlaşmaların vücut verdiği bir devlettir.

Rum-Yunan ikilisinin esas amacı, Kıbrıs Türk halkını bir azınlık statüsüne indirerek, Ada'dan tamamen çıkarıncaya kadar¹ Kıbrıslı Rumların kontrolüne tabi kılmak ve ENOSİS'i (Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a ilhakı) gerçekleştirmektir.² Bunun için AKRİTAS Örgütü'nü³ kurmuşlar ve AKRİTAS PLANI'nı⁴ uygulamışlardır. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin istifa etmiş tarafsız Başkanı Alman Prof. Ernest Forsthoff, 21 Aralık 1963 tarihinde Akritas Planı'nın uygulanmaya konmasıyla Türk halkına karşı başlatılan katliamlar üzerine "*Makarios son zamanlardaki trajik olayların sorumluluğunu omuzlarının üzerinde taşıyor. Amacı Türk toplumunu haklarından mahrum bırakmaktır*"⁵ demiştir. Yine Forsthoff bir diğer röportajında "*Bütün bunlar Makarios'un Kıbrıslı Türkleri bütün Anayasal haklarından mahrum bırakmak istemesinden kaynaklandı*"⁶ demiştir.

Rum saldırıları sonucunda Kıbrıs Türk halkının uluslararası alandaki varlığı bir gecede tamamıyla ortadan kaldırılmıştır. Böylece dünyanın Rum-Yunan ikilisinin bakış açısına göre yönlendirilmesi, dünya kamuoyunun ikna edilmesi ve BM kararlarının istedikleri doğrultuda alınması zemini yaratılmış-

1 Makarios bir Cumhurbaşkanı olarak 4 Eylül 1962 tarihinde Panayia'da köyünde yaptığı konuşmada "*Helenizm'in korkunç düşmanı Türk soyunun bir parçasını oluşturan bu Türk toplumu kovulmadan EOKA kahramanlarının görevi asla sona erdirilmiş sayılamaz*" demiştir.

2 Tamamen Rumlardan oluşan Temsilciler Meclisi'nin Haziran 1967 tarihinde aldığı ENOSİS kararı bunun açık kanıtıdır.

3 1959-1960 Antlaşmaları çerçevesinde Kıbrıs Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu oluşturulurken Makarios, EOKA terör örgütünün Lefkoşa Bölgesi Sorumlusu Polikarpos Yorgacis'i İçişleri Bakanı görevine atamış ve aynı zamanda onu, EOKA'nın "*kendisine sadık üyelerinden*" oluşacak gizli bir örgüt kurmakla görevlendirmişti. Yorgacis, AKRİTAS kod adını alarak Türk halkına karşı silahlı mücadeleyi yürütecek olan bu örgütün başına geçmiş ve plan hazırlıklarını başlatmıştı.

4 AKRİTAS Planı'nı ilk kez 21 Nisan 1967 tarihinde *PATRİS Gazetesi*, bazı maddelerini gizli tutarak açıklamıştır. Akritas Planı, Belge No: A/33/115; S/12722 sayı ve 30 Mayıs 1978 tarihinde BM Belgesi olarak yayınlanmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Rauf R. Denктаş, *Kıbrıs Giriş Olması*, Remzi Kitabevi, 3.B., İstanbul, Aralık 2004, s. 157-175.

5 *Die Welt*, 27 Aralık 1963.

6 *UPI Ajansı*, 30 Aralık 1963.

görsel

Akademik
Bakış

75

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

tır. Özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK'nin) 4 Mart 1964 tarihinde aldığı 186 sayılı karar, bu ortamı güçlendiren ve GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti meşru hükümeti" olarak AB üyesi olmasını da yaratan bugünle- re ulaşılmada etkin bir rol oynamıştır. Gerçekte 186 sayılı karar Rumların kendi açılarından sorunlarını çözmesini, Rum halkının tek başına devlete ve hükümete tam olarak egemen olmasını, uluslararası alanda tanınmış tek hükümet olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

BMGK, Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukuki ve Anayasal düzenini silahlı saldırılarla gasp etmesini, Kıbrıs devletinin fiilen işgalini, hukuk dışılığı, 4 Mart 1964 tarihli 186 sayılı kararda kullandığı "*Kıbrıs Hükümeti*" ifadesiyle, Türkiye'nin bütün itirazlarına⁷ rağmen, onaylamıştır. BMGK bu kararı ile "Kıbrıs Hükümeti"ni ve devletini, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki kurucu ortağın- dan biri olan Rumların eline teslim etmiştir.⁸ Böylece uluslararası toplum, tamamı Rumlardan oluşan Makarios Hükümeti ile ondan sonra günümüze kadar gelen bütün Rum yönetimlerini, "Kıbrıs Cumhuriyeti" devletinin meşru hükümetleri olarak kabul etmiştir. "Kıbrıs Hükümeti" ifadesi gerçek ve doğru anlamıyla, 1960 Anayasası'na ve 1959 Zürih Antlaşması'na göre Kıbrıslı Türk ve Rum üyelerin birlikte oluşturdukları ve hareket ettikleri, egemenliği pay- laştıkları ve birlikte kullandıkları bir hükümeti ifade etmektedir.

I. Ulusal Kıbrıs Davası ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası

Kıbrıs Adası'nın 16. Yüzyılda Osmanlı Devleti egemenliğine geçmesinin teme- linde Ada'nın stratejik önemi vardır. Venedik Devleti'nin egemenliğinde olan Kıbrıs Adası Osmanlı Devleti için bir tehdit ve tehlike kaynağı haline gelmişti. Anadolu'nun güney sahillerinin ve Doğu Akdeniz-İstanbul deniz yolunun gü- venliğini sağlamak zorunluluğu nedeniyle stratejik bir konumda bulunan Kıb- rıs Adası, 1 Ağustos 1571 tarihinde fethedildi ve 300 yılı aşkın bir süre⁹ Türk egemenliğinde kaldı. Kıbrıs, fetihden sonra Padişah'ın "Sürgün Fermanı"¹⁰ ile bilinçli bir politikayla belirlenen mesleklerden seçilerek Anadolu'dan gönde- rilen Müslüman Türk göçmenlerle iskân edilmiş, nüfus çoğunluğu Türklerden oluşan bir vatan yapılmıştır.

7 Dönemin Başbakanı İsmet İnönü, Garantör Devlet olarak İngiliz Hükümetine ve BM Genel Sekreteri'ne, "Sadece Rumlardan oluşan bir Hükümetin Kıbrıs Hükümeti olarak tanınmaya- cağını" kesin bir dille yazılı olarak bildirmişti. Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta Soykırım Yılı 1964 ve Enosisin Ayak sesleri*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayını, Ankara, Ekim 2007, s. 113.

8 Michael Moran, *Sovereignty Divided*, CYREP yayını, 1999, s.6.

9 300 yıl, 8 ay, 19 gün.

10 Buradaki sürgün kavramı, bugünkü ceza anlamını ifade etmemekte; o dönemde Osmanlı Devleti'nin bir iskân, yerleştirme politikasını ifade etmektedir

Kıbrıs Adası, 1878 yılında zor koşullar içindeki Osmanlı Devleti tarafından İngiliz yönetimine 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda teslim edilmiştir.

Atatürk'ün Kıbrıs'a Bakışı

Türkiye'nin ve Türk ulusunun ulusal dava olarak benimsediği Kıbrıs'a ilişkin politikası tarihten gelen bir geçmişe dayanmaktadır. Osmanlı Devleti zamanında stratejik nedenlerle Kıbrıs'a duyulan ilgi günümüzde de devam etmektedir. Lozan Barış Antlaşması ile İngiliz egemenliğine bırakılmış olan Kıbrıs, Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasında varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet Türkiye'sinde Kıbrıs'a ilişkin Türk dış politikası, Atatürk döneminde başlamıştır. Ada'nın Türkiye açısından önemine ve stratejik değerine büyük önder Atatürk daha Cumhuriyetin ilk yıllarında dikkat çekmiştir. Akdeniz bölgesinde 1930'lu yıllarda gerçekleştirilen askeri manevralarda subaylara, "Türkiye'nin yeniden işgal edildiğini ve Türk kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim. İkmal yollarımız ve imkânlarımız nelerdir?" Sorusunu sormuştur. Atatürk, subayların yanıtlarını, görüş ve düşüncelerini dinledikten ve beklediği yanıt alamadıktan sonra, elini duvarda aslı duran haritaya uzatarak Kıbrıs Adası'nı işaret etmiş ve "Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için önemlidir" demiştir.¹¹ Atatürk'ün Kıbrıs Adası'na ilişkin bu stratejik değerlendirmesi, günümüzde de Kıbrıs'ın ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsız ve egemen bir devlet olarak varlığının devamının Türkiye için stratejik önemine ışık tutmaktadır.

Atatürk'ün Kıbrıs'a, Kıbrıs Türklerine, Kıbrıs'ta Türk varlığına, Türk diline ve kimliğine verdiği önemi, o dönemin Hâkimiyet-i Millîye Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdürü Naşit Hakkı Uluğ bir yazısında ortaya koymuştur. Uluğ bu yazısında şu anısını anlatmaktadır:

"1926-1928 yıllarında, Gazi Mustafa Kemal'in başında bulunduğu devlet teşkilatı içinde, dış basınla ilgili bir birim olmadığı için bu alandaki yardım ve ilişkisini, Hâkimiyet-i Millîye Başyazarı Siirt Mebusu Mahmut (Soydan) eliyle sürdürürdü. Ben, Hâkimiyet-i Millîye'nin Yazı İşleri Müdürü idim, Gazi'nin emirlerinin tatbikinde görevlendirildim.

Kıbrıs, İngiliz İdaresi altında idi, o zaman Ada'da yüzeli bin Türk'ün yaşadığını tahmin ediyorduk, bu halkın dili ile gazetelerin neşriyatına devamını Gazi özlüyordu. "SÖZ" Gazetesi bunlardan biri, belli başlısı idi.

¹¹ Derviş Manizade, *Kıbrıs Dün Bugün Yarın*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi Yayınları, İstanbul, 1975, s.13. Ayrıca Atatürk döneminde Kıbrıs ile ilişkiler için bkz. Sabahattin İsmail, Ergin Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları-8-, t.y., ISBN: 975-8433-07-06.

Gazi

Akademik
Bakış

77

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

*Maâmut Bey, önceleri her üç ayda bir, sonraları iki ayda bir muayyen bir paranın İstanbul'dan, özel bir adresten Lefkoşa'ya gazete sahibine yollanmasını emretmişti. Aradan aylar geçtikten sonra... Biz Türk harfleri ile gazete çıkarmak için çok meşgul günlerimizden birini yaşıyorduk. Türk dilini bir bayrak gibi Yeşilada'da sürdüren... Meslektaşım gazetenin sahibi Remzi Bey, İstanbul'dan Türk harflerini almak için gelmişti; Anavatan'a gecikmeden ayak uyduran bu teşebbüsten Büyük Gazi, hem memnun olmuş, hem de adına ilgilenmemizi emir buyurmuş, kendisine verilmek üzere de bir de kapalı zarf verdikten sonra: 'Kıbrıs'ta Türk dili sönmemelidir' demişti."*¹²

Emekli İstanbul Vali Muavini Şevket Yurdakul bir anısında, Yalova'da Tevfik Rüştü Aras, Kılıç Ali ve arkadaşlarıyla birlikte oldukları bir ortamda Atatürk'ün yanlarına geldiğini, kendisini tanıttıktan sonra Atatürk'ün neden "Yurdakul" soyadını aldığını sorması üzerine Kıbrıslı olduğunu ve "Kıbrıs'ın, yurt için, bilhassa İstanbul için, İngilizlere köle (kul) olarak verildiğini, ben de o toprakta doğduğum için Yurdakul soyadını aldığımı açıkladım" demektedir. Bu yanıtın sonra, "Atatürk, şimşek gibi çakan gözlerini, gözlerimin içine dikerek, 'yakında orası da kölelikten kurtulacaktır' buyurdular" dediğini ve Tevfik Rüştü Aras'a dönerek Atatürk'ün, "Duyuyor musun Aras. Kıbrıslıların duyduğu hasreti, üzüntüyü..." buyurdıklarını anlatmıştır.¹³

Atatürk'ün uzun yıllar hizmetinde bulunmuş Kıbrıslı bir bilim adamı olan Saffet Engin (Arın Engin) bir anısında, "Hatay'ın Anavatan'a katılmasını izleyen günlerde Atatürk'e Kıbrıs'ın geleceğinin ne olacağını sormak cesaretinde bulundum"; "Büyük kurtarıcı, Saffet Engin'in gözüne dikkatle baktıktan sonra, onun buğulanan gözleri önünde bir baba şefkati ile düşüncelerini açıklamış. Saffet Engin'in omzuna parmaklarının ucu ile hafifçe dokunarak 'Onun da sırası gelecek Saffet Bey' dediğini" ifade etmiştir.¹⁴

Kıbrıs'ın İngiltere'ye devredilmesinden sonra "İngiliz vatandaşlığını" kabul etmeyen Kıbrıslı Türklerin Anavatan'a başlayan yoğun göç hareketi karşısında Atatürk, geleceği dikkate alarak, Ada'nın boşaltılmaması için "Kıbrıs'tan göçün durdurulması" talimatını vermiştir.

Atatürk'ün, Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dış temsilciliklerinden biri olarak 1924 yılında "Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs Konsolosluğu (Şehbenderliği)"nu açması; Türkiye'de ilk kez kurulan "Kıbrıslı Türk Talebe Birliği"nin kendi himayelevinde çalışmasına, bir ayrıcalık olarak izin vermesi ve Kıbrıslı Türk öğrencilerin istedikleri fakülterlere girmesini sağlayan talimatları, Kıbrıs'a verdiği önemi ve önceliği gösteren dikkat çekici diğer uygulamalardır.¹⁵

¹² Manizade, a.g.e., s.15.

¹³ Manizade, a.g.e., s.22.

¹⁴ Manizade, a.g.e., s.23.

¹⁵ Manizade, a.g.e., s.16; İsmail-Birinci, a.g.e., s.21,284

Demokrat Parti Dönemi ve Sonrası Kıbrıs Politikası

Konjontürel gelişmelerin yarattığı koşullarda Kıbrıs'ı kaybetmiş olan Türkiye, özellikle Demokrat Parti İktidarı döneminde giderek aktif biçimde izlenen Kıbrıs politikasıyla bir şekilde yeniden kazanmıştır. Türkiye Zürih ve Londra Antlaşmalarıyla belli ölçüler ve tespit edilmiş statüler çerçevesinde, Kıbrıs üzerinde haklara ve Kıbrıs'ın bugünü ve geleceği üzerinde söz hakkına sahip olmuş; Kıbrıs'ın geleceğinin belirlenmesinde Garantör Devlet olarak etkin bir konum kazanmıştır. Zürih ve Londra Antlaşmaları, Türkiye'ye yeniden Kıbrıs üzerinde hak ve statü kazandırırken; Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, bağımsızlığını kazanmış bir devlet sıfatıyla 16 Ağustos 1960 tarihinde Lefkoşa'da imzalayarak taraf olduğu Garanti ve İttifak Antlaşmaları da Türkiye'nin Kıbrıs'ta kazandığı hak ve statüyü korumuş, güvence altına almış ve garanti etmiştir.

Ancak Türkiye'nin bu noktaya gelebilmesi için büyük mücadelelerin ve verdiği asgari on yıllık bir süreç yaşanmıştır. Bir yandan Rum-Yunan ikilisinin yoğunlaşarak artan ENOSİS mücadelesi bir yandan da Kıbrıs Türk halkının ENOSİS'e karşı başlattığı mücadele ve Türk milletinin Kıbrıs'a sahip çıkması bu süreci belirleyen temel unsurlar olmuştur.

Yunanistan, İngiltere'den 1949 yılında Kıbrıs'ın kendi egemenliğine devredilmesini talep etmiş, Kıbrıs Ortodoks Kiliseleri denetiminde 15 Ocak 1950 tarihinde Papazların yönetiminde, Türkleri yok sayarak yaptıkları şekilsel bir "Plebisit" ile Yunanistan'a bağlanmak istediklerini ortaya koydurmuş; Makarios'un Başpiskopos seçilmesinden sonra Yunanlı Albay Grivas komutasında EOKA'yı¹⁶ örgütleyerek silahlı eylemlerle ENOSİS mücadelesini tırmandırmıştır.

Rum-Yunan ikilisinin ENOSİS mücadelesine karşı Dr. Fazıl Küçük önderliğinde Kıbrıs Türk halkı örgütlenerek ve Anavatan Türkiye ile temas kurarak Türkiye'nin birçok yerinde düzenlenen mitinglerle Kıbrıs, Türk ulusuna mal edilerek "*Milli bir dava*" haline dönüştürülmüş, TBMM'ne taşınmıştır. Bu süreçte düzenlenen mitinglerle "*Kıbrıs Türk'süz, Türk Kıbrıs'sız olmaz*" sloganı öne çıkartılmış, bu suretle Türkiye'nin ve Türk ulusunun Kıbrıs'a verdiği önem, Kıbrıs'ın vazgeçilmezliği dünya kamuoyuna duyurulmuştur.

Türk kamuoyundaki hareketlenme, 1950 Mayıs ayında iktidara gelen DP Hükümeti'nde de başlangıçta sınırlı da olsa bir hareketlenme başlatmıştır.

¹⁶ EOKA (*Ethniki Organosi Kiprion Agoniston-Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü*), Yunan-Rum ikilisinin ENOSİS hedefini gerçekleştirmek amacıyla, İngiliz Sömürge Yönetime karşı ve özellikle ENOSİS önünde asıl engel gördüğü Kıbrıs Türk halkını katliama tabi tutarak yok etmek için oluşturulan ve görevlendirilen bir terör örgütüdür. Daha fazla bilgi için bkz. Sabahattin İsmail, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, Ağustos 1998, s.41; Sadi Somuncuoğlu, *Kıbrıs'ta Sirtaki*, İkinci Baskı, ATO Yayını, Ankara, Kasım 2002, s.40.

Qası

Akademik
Bakış

79

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Kıbrıs'ta Başpiskopos Makarios'un tutumu, Yunan delegelerinin 1951 yılında Paris'te toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Komisyonları'nda ortaya koydukları tablo ve dilekler Hükûmetin Kıbrıs konusundaki ilgisini daha aktif bir hale getirmiştir.

CHP Başkanı İsmet İnönü 25 Ağustos 1954 tarihinde Kıbrıs konusundaki görüşünü, "Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin milli menfaati, bugünkü idarede değişiklik yapılmaması ve Kıbrıs'taki Türk vatandaşlarının insan haklarına mazhar olarak emniyet içinde yaşamaları ve milliyetlerini muhafaza etmeleridir. Kıbrıs, İngiltere'ye Türkiye'nin toprak emniyetini taahhüt etmek karşılığı olarak terk edilmiştir. Türkiye'nin toprak emniyeti meselesi, bugün de birinci derecede meselemizdir. ... Kıbrıs'taki Türklerin mukadderatı ve Ada'nın vatan bütünlüğü için, büyük bir stratejik ehemmiyetini ihmal etmemizi hiçbir insaflı dost bizden isteyemez. Kıbrıs bizim için hayati ehemmiyeti haizdir" sözleriyle ifade etmiştir.

Kıbrıs meselesi, 24 Eylül 1954 tarihinde Yunanistan tarafından "Kıbrıs Adası halkının Birleşmiş Milletler himayesi altında, milletlerin eşitlik ve kendi kaderini belirleme (self-determinasyon) haklarının tanınması prensibinin uygulanması" amacıyla Birleşmiş Milletler gündemine taşındı ve o güne kadar İngiltere'nin bir iç meselesi niteliğinde olan Kıbrıs meselesi, uluslararası bir nitelik kazanmış oldu. Bundan sonra Kıbrıs, terörün egemen olacağı yeni bir sürece girdi. EOKA terör örgütü 1 Nisan 1955 tarihinde fiilen faaliyete geçerek ilk bombalı ve silahlı eylemlerini İngilizlere ve Kıbrıs Türk halkına karşı başlattı.

İngiltere Hükümeti, Kıbrıs'ta durum bu yönde gelişirken 1955 yılının ilk yarısında Londra'da bir konferans toplanmasına karar verdi. İngiltere bu kararıyla, Birleşmiş Milletler gündeminde beklemeye alınmış olan Kıbrıs meselesini yeni bir platforma çekmek amacını gütmüş ve "Kıbrıs Hakkında Birinci Londra Konferansı"na Türkiye ve Yunanistan'ı taraflar olarak davet etmiştir.

Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Londra Konferansı'na gidilmeden bir hafta önce, 23 Ağustos 1955 tarihinde, Ankara'da İngiliz Büyükelçiliği'ne bir nota vermiştir. Bu notada, İngiltere Hükümeti'nin Kıbrıs'taki terörü derhal önlemesi ve Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliklerinin güvence altına alınması istenmiş ve Kıbrıslı Türklere karşı yapılacak hareketler karşısında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin hareketsiz kalmayacağı uyarısı kesin bir dille yapılmıştır.

Başbakan Adnan Menderes İstanbul'da Liman Lokantası'nda 24 Ağustos 1955 tarihinde onuruna verilen akşam yemeğinde Kıbrıs konusunda bir konuşma yaparak Londra Konferansı öncesinde Türkiye'nin tutumunu, tezlerini ve izleyeceği politikayı ilgili taraflara, kamuoyu önünde duyurmuştur. Başbakan Menderes bu konuşmasında: Kıbrıs meselesinin nüfus esasına dayalı olarak çözülemeyeceğini ifade ederek, "... Bu vatan, terzinin önünde bir kumaş

gibi neresinden istenirse kesilebilir bir meta değildir. O esas itibarıyla, etnik hakikatlere dayanmakla beraber coğrafi, siyasi, iktisadi ve askeri bir bütün teşkil etmek bakımından türlü amillerin tesiri altında, tarihi hadiselerin gösterdiği istikamette, hudutları çizilen bir coğrafya parçasıdır. Şurasının herkesçe ve açık olarak bilinmesi lâzım gelir ki, Türkiye sahillerinin büyük bir kısmı, başka devletlere ait olan tarassut ve tehdit palangalarıyla muhat bulunuyor. Bir Kıbrıs sahası salim görünmektedir. Bu bakımdan Kıbrıs, Anadolu'nun bir devamından ibarettir. Bu itibarla, onun bugünkü durumunda bir değişme bahis mevzu olursa, bunun etnik sebeplere değil, çok daha mühim ve esaslı olan hakikatlere ve mesnetlere göre halledilmesi ve Türkiye'ye râci olması lâzım gelir"¹⁷ demek suretiyle Kıbrıs konusundaki Türkiye'nin politikasının kesin çizgilerini ve çerçevesini net ve açık olarak ortaya koymuştur.

Türkiye Yunan isteklerine karşı duruşunu bu şekilde belirlerken İngiltere de, Yunanistan'ın Kıbrıs ile ilgili taleplerine karşılık Lozan Antlaşması'na ve self-determinasyon prensibine dayandığı tezi ile reddetmiştir.¹⁸

Türkiye, İngiltere'nin Ada'dan ayrılmaya ve egemenliğini bir anlaşma çerçevesinde devretmeye karar vermesi üzerine, Lozan Antlaşması'na dayandığı tezi ile 1954-1955 yıllarından sonra, *Türkiye ile Yunanistan arasında Lozan'da kurulmuş olan dengenin sürdürülmesi politikasının (siyasetinin) bir sonucu olarak, Kıbrıs sorununa el atmıştır. Lozan'da Türkiye ile Yunanistan arasında kurulan siyasi ve stratejik dengenin korunması, Türkiye ile Yunanistan arasında istikrar ve barışın sürdürülmesinde bu dengenin temel olduğu gereğinden hareket edilmiştir.*¹⁹ Bu gereğin yanında Türkiye'nin stratejik çıkarları ve güvenliği

17 Hüseyin Agun, *Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası (1950-1960)*, Demokratlar Kulübü Yayınları No:13, Ankara, 1997, s.22-24. Ayrıca bkz. Melih Esenbel, *Kıbrıs-1 Ayağa Kalkan Adam*, Bilgi Yayınevi, Ankara, Nisan 1993, s.21-26.

18 İngiltere, Yunanistan'ın Lozan Antlaşması'na taraf bir ülke olarak Ada üzerinde İngiltere'nin egemenliğini hiçbir çekince ileri sürmeden tanıdığını belirtmiş; ayrıca Yunanistan'ın, Kıbrıs uyuşmazlığının BM Şartı'nda öngörülen self-determinasyon prensibi nedeniyle uluslararasılaştırıldığı iddiasını da kabul etmemiştir. İngiltere, ayrıca Kıbrıs sorununun, sömürge halkı ile idare eden devleti ilgilendiren, basit bir sömürge sorunu olmadığını belirtmiş; Ada halkının yapısının özelliklerini (Türklerden ve Rumlardan oluştuğu) ortaya koymuş ve Türkiye'nin Ada ile olan ilgisini resmen tanımış ve uyuşmazlığa üç devleti ilgilendiren bir nitelik kazandırmıştır. Konu hakkında daha geniş bilgi için Bkz. Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Yayını: 2309, İstanbul, 1977, s. 16-31.

19 Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulusal Kıbrıs politikasında gözettiği temel ve vazgeçilemez unsurlardan biri, mutlaka Türkiye ile Yunanistan arasındaki dengeleri korumak ve aleyhine bozulmasını önlemek olmuştur. Dengelerin korunması koşuluyla sunulabilecek önerileri görüşmüş ya da görüşebileceğini ortaya koymuştur. "Kıbrıs Türk'tür Türk Kalacaktır"; "TAKSİM" tezlerinden sonra 1959 yılında bağımsız bir "Ortaklık Devletinin" kurulmasının ve günümüze kadar sunulan önerilerin ("Annan Planı" hariç) müzakere edilmesi bu yaklaşımın sonucudur. İlerideki bölümde belirtileceği gibi, Annan Belgesi Türk-Yunan dengesini Türkiye aleyhine bozmasına karşın, 2002 Kasım ayından sonra göreve gelen yeni Türk hükümetleri, Kıbrıs politikasında köklü bir değişiklik yapmaları nedeniyle bu unsuru gözetmemişler ve AB yaklaşımı temelinde Annan Belgesi'ni kabul etmişlerdir.

de ileri sürülmek suretiyle, Türkiye'nin Kıbrıs konusunda ilgili taraf olduğu kabul ettirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, "Kıbrıs Adası'nın Anadolu'nun devamından ibaret" olduğu olgusundan hareketle güvenliğinin esaslı noktalarından biri olarak politikalarını geliştirmiştir.

Son yıllarda Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk halkının ulusal çıkarları göz ardı edilerek konuya yüzeysel yaklaşımlarla ve dış odakların gözüyle bakılmakta ve değerlendirilmektedir. Kıbrıs uyuşmazlığına başkalarının gözüyle bakmak geriye dönüşü olamayacak, ulusal çıkarları başkalarına devredecek tarihi bir hata olacaktır.

İçinde yaşadığımız süreçte de tarihten gelen ve gerçekçi temellere dayanan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs uyuşmazlığındaki geleneksel politikasını, tutum ve davranışını iyi anlamak ve doğru değerlendirmek gerekmektedir. Bunun için Kıbrıs politikasıyla ilgili üç temel taşı, her zaman göz önünde bulundurmak gereği vardır: Bu taşların birincisi, Kıbrıs Türk halkının varlığını, egemenliğini, bağımsızlığını ve siyasal eşitliğini koruyarak güvelik içinde olması ve Kıbrıs'ta Türk varlığının Türkiye açısından taşıdığı önemdir. İkinci temel taş, Türkiye'nin Kıbrıs konusunda esas söz sahibi olan, tarihi ve ahdi yükümlükleri bulunan, coğrafi bağımlılığı bulunan bir ülke olduğu ve İngiltere'nin "1878 yılında Kıbrıs Adası'nın idaresini Osmanlı Devleti'nden 'emaneten' aldığı" gerçeğidir.²⁰ Üçüncü temel taş ise Kıbrıs Adası'nın Türkiye için güvenlik, stratejik, jeopolitik ve jeo-ekonomik vazgeçilmezliği.

Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili dış politikasındaki öncelikleri her zaman bu yönde olmuştur. Ancak bu strateji Kasım 2002 tarihinde Annan Belgesi'nin (Planı'nın) gündeme gelmesi ve buna bağlı olarak yeni Türk Hükümeti'nin Avrupa Birliği (AB) merkezli politika değişikliği ile zaafa uğramıştır. Kıbrıs konusundaki politika değişikliği ulusal Kıbrıs davasını zor bir dönemece sürüklemiştir. Son dönem Türkiye Hükümetleri'nin özellikle "Annan Planı'nı", AB Konseyi'nin 17 Aralık 2004 Brüksel Zirve Kararı'nı ve 3 Ekim 2005 Müzakere Çerçeve Belgesi'ni kabul etmesiyle dar bir kanala girilmiştir.

Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmalarının Kazandırdıkları

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş nedeni, ya da ortaya çıkışının temeli, Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Kıbrıs Türk halkı ve Kıbrıs Rum halkının hak ve çıkar-

20 Melih Esenbel, *a.g.e.*, s.10. İngiltere'nin çağrısı üzerine Ağustos 1955 tarihinde Türkiye ile Yunanistan'ın da katıldığı Üçlü Londra Konferansı'nda, İngiltere'nin Kıbrıs'ı 1878 yılında "emaneten" kabul ettiği hususunu, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun sorusuna cevap veren İngiltere Dışişleri Bakanı Mac Millan açıkça belirtmiştir. Bu gerçek, 4 Haziran 1878 tarihli İngiliz-Osmanlı İttifak Anlaşması'nın 1 Temmuz 1878 tarihinde imzalanmış olan "EK Anlaşma"nın 6. maddesindeki düzenlemede açıkça görülmektedir.

larını uzlaştırmak ve denge koşullarında korumaktı. Türkiye ile Yunanistan arasındaki dengenin bozulmaması için, Kıbrıs'ta, ülke bütünlüğü korunan, bağımsız ve Anayasa'nın *Temel Maddeleri* uyarınca yönetilecek *siyasi eşitler arasında bir ortaklık devletinin* kurulması üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti böyle bir uzlaşmanın hukuki ifadesidir. Rumların bu dengeyi bozma girişimidir ki Kıbrıs uyuşmazlığını 1963 yılında yeniden yaratmıştır.

Lefkoşa'da 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmaları Türkiye'ye Garantör devlet olma hakkını ve Kıbrıs'ta süresiz asker bulundurma hakkını kazandırmıştır. Bu haklar Türkiye'ye Kıbrıs üzerinde söz hakkı ve Kıbrıs'ın geleceğinde belirleyici olma olanağı vermiş, Kıbrıs'ın statüsünün Türkiye ve kurucu ortak Kıbrıs Türk halkı aleyhine değiştirilmesini yasaklamıştır. Bunu ise *Garanti hakkı* ve 1960 Garanti Sistemi sağlamıştır.

Garanti Antlaşması meselenin temeli ve özüdür, kesinlikle vazgeçilmezdir. Çünkü "*Garanti, Türkiye'nin biçimlendirdiği ve taraf olduğu Zürih ve Londra Antlaşmaları'nda önceden belirtilen bir takım esaslara saygı gösterilmesini sağlama hakkıdır.*"²¹ Oysa Türkiye'nin üye olmadığı AB'ne "Kıbrıs Devleti"nin üyeliği ve bunun "Annan Planı"nda da öngörülmesi, 1960 Garanti sisteminde düzenlenen yasağın kapsamından çıkartılması, yani ENOSİS yasağının ortadan kaldırılması demektir. Bu durumda Annan Belgesi'nde düzenlenen Garanti, gerçekte Türkiye'ye karşı bir Garanti'dir.²²

II. Politika Değişikliğinin Göstergeleri

Annan Belgesi

Türkiye'nin ulusal bir dava olarak kabul ettiği ve buna göre oluşturduğu Kıbrıs'a ilişkin devlet politikasını ve bu politikanın oluşumunu değerlendiren, Türkiye'nin Kıbrıs politikasını şekillendiren temel unsurlar belirtilmiştir. Türk politikasını şekillendiren bütün unsurlar bugün de aynı değerdedir ve niteliğini korumaktadır. Bununla birlikte 3 Kasım 2002 Milletvekili seçimlerinden sonra işbaşına gelen yeni hükümetler döneminde Kıbrıs politikasında köklü değişim ve siyasal iktidarın tutumunda, yaklaşımlarında değişiklikler olmuştur. Bu politika ve strateji değişikliğinin en belirgin göstergesi Kasım 2002 tarihinde BM Genel Sekreteri tarafından Türk ve Rum taraflarına resmen

21 Sevin Toluner, *Uluslararası Kıbrıs Konferansı (1-2 Mart 2003)*, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Yorum Matbaacılık, Ankara, 2003, s.27-30. Konu ile ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz. Sevin Toluner, *Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*, Genişletilmiş 2. Baskı, Beta Basımevi, İstanbul, Eylül 2004, s.161.

22 Toluner, *a.g.e.*, 2003, s.29

Gözi

Akademik
Bakış

83

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

sunulan Annan Belgesi'nin²³ Türk hükümeti tarafından kabul edilmiş olmasıdır.

Ulusal Kıbrıs politikasındaki değişikliği ortaya koyabilmek için, bu değişikliğin ilk adımı niteliğinde olan Annan Belgesi'ni fazla teknik, siyasi ve hukuki ayrıntıya girmeden kısaca değerlendirmek gerekmektedir.²⁴

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri (BMGS) Kofi Annan Belgesi, temel yapısı ve felsefesi itibarıyla fiilen yıkılmış ve gerçek hukuki-siyasi temellerini kaybetmiş olan ve sadece GKRY'nin temsil ettiği "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin devam ettiği öngörüsü ile hazırlanmış ve meseleye Anayasal bir sorun olarak yaklaşmıştır. Nitekim Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) Başsavcısı, Hükümetine sunduğu Annan Belgesi'nin analiz ve değerlendirmesini yaptığı "Rapor" da Belge'nin "yeni bir devlet oluşturmadığı" aksine "Kıbrıs Cumhuriyeti'ni geliştirdiği" görüşünü ortaya koymuştur. Bu niteliğiyle Annan Belgesi, özünde ve ruhunda Türk tarafının beklentilerini ve tezlerini karşılamamakta, hatta Türk tarafı açısından bazı düzenlemeleriyle 1960 düzeninin (state of affairs) de gerisinde kalmaktadır. Buna karşılık Rum-Yunan ikilisinin hedef ve tezlerini yeni bir hukuki ve siyasi zemine oturtmaktadır.

Annan Belgesi'nde sunulan öneriler ve düzenlemeler, Kıbrıs'ta 1959-1960 Antlaşmaları ile kurulmuş olan yasal düzenin (state of affairs), daha çok Rum tezleri doğrultusunda değiştirilerek AB'ne uyumlaştırılmasını öngörmektedir. Buna karşılık Belge'de Türk tarafının üzerinde önemle durduğu ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin de geçmiş görüşme süreçlerinde kabul ettiği "yeni bir ortaklık devleti" kurulması öngörülmemiştir. Belge, Kıbrıs

23 Kıbrıs Sorununun Kapsamlı Çözümü İçin Anlaşma Temeli (The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem) adını taşıyan Belge için bu çalışmada, Annan'ın kullandığı "document" ifadesi tercih edilerek "Annan Belgesi" ifadesi kullanılmıştır. Kofi Annan, 11 Kasım 2002 tarihinde taraflara gönderdiği mektupta, "... I am attaching a document that I believe could serve as a basis for agreement on a Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem. The document attached is necessarily lengthy, complex and comprehensive, and has five detailed Appendices." ifadesini kullanmıştır. Bilindiği gibi Belge kamuyunda yaygın ifadesiyle "Annan Planı" olarak anılmaktadır.

24 Annan belgesi'ne ilişkin daha geniş değerlendirmeler için bkz. Rauf R. Denktaş, *Yeniden 12'ye 5 Kala*, Remzi Kitabevi, İstanbul, Nisan 2005; Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Eylül 2004; Clement Dodd, "The Annan Plan And The Cyprus Conflict", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı:1, Yıl: 2004, Yeditepe Üniversitesi, 2004, s. 99-108; Peter Perenthaler, "Some Critical Aspects Regarding The UN Secretary General's Proposal For a Comprehensive Settlement of The Cyprus Problem," *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı:1, Yıl: 2004, Yeditepe Üniversitesi, 2004, s.119-135; Osman Metin Öztürk, *Kıbrıs Annan Belgeleri (I.,II., III.) Üzerine Değerlendirmeler*, Odak Yayınları, 2004; Ahmet Zeki Bulunç, "KKTC'ni Tasfiye ve Türkiye'yi Kıbrıs'tan Çıkarma Planı," *Avrupa Birliği Dersleri*, Ed. İrfan Kalaycı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Ocak 2006, 312-341; Ahmet Zeki Bulunç, "Kıbrıs Uyuşmazlığının Kökleri ve Uyuşmazlığın Çözüm Yolu", *Avrasya Dosyası*, Kıbrıs Özel Sayısı, ASAM Yayını, Sonbahar 2004, s. 140-206.

Cumhuriyeti'nin devam ettiği (yaşadığı) ve Anayasal düzenlemelerle AB çatısı altında Türklere tanınacak "güçlendirilmiş azınlık haklarıyla" meselenin halledilmesi anlayışını yansıtmaktadır.

Söz konusu anlayışa dayalı olarak hazırlanan Annan Belgesi'nde, Türk tarafı için vazgeçilmez ve varlık temeli olan *egemenlik hakkı* kabul edilmemiştir. Bunu açıkça gösteren en önemli unsur, imzalanacak anlaşmanın devletlerarası bir anlaşma niteliğinde olmaması ve sözü edilen "ortak devletin" meşruiyetinin ve yetkilerinin kaynağının "kurucu halklar" ve/veya "kurucu devletler" yerine Kuruluş Anlaşması'na (*foundation agreement*) ve yeni anayasaya dayandırılmış olmasıdır. Annan Belgesi'nin dayandırıldığı söz konusu anlayışın temelinde BM Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 tarihli 186 sayılı kararı vardır.

Annan Belgesi'nde dikkati çeken bir husus da *eşit yetki* "equal power" ve "kurucu halk" yani "co-founder people" kavramlarına da yer verilmemiş olmasıdır. Bu haliyle meşruiyetin kaynağı iki kurucu halk yerine, belirtildiği gibi, Kuruluş Anlaşması'na ve Anayasa Belgesi'ne dayandırılmıştır.

Annan Belgesi'nde yetki paylaşımı ile ilgili düzenlemeler, "basit federal sisteme" dayalı bir federal yapı oluşturulmasını öngörmektedir. Özellikle alt ve üst meclislerden oluşan yasama organı bu anlayışı açıkça ortaya koymaktadır. Yetkilerin toplandığı alt mecliste nüfus esasına dayalı oluşum sonucu basit çoğunlukla alınacak kararlar Rumların ağırlığını ve hâkimiyetini getirmektedir.

Belge'de önemli olan bir nokta da Kıbrıs Türk'lerinin statüsünün açıklığa kavuşturulmamış olmasıdır. Kıbrıslı Türklerin hukuken ve siyaseten cemaat, toplum, halk ve millet gibi kategorilerden hangisine ait oldukları hususu, düzenlemelerde yer almamıştır. Kıbrıs meselesinin özde bir statü sorunu olduğu hususu dikkate alındığında bu olgunun önemi daha da artmaktadır.

Kıbrıs Türklerinin statüsünün açıklığa kavuşturulmamasının altında yatan zımnî (gizli) neden, BMGS Kofi Annan'ın açıkladığı gibi, sözde bir "Kıbrıs Milleti" yaratma niyetidir. Kamuoyundaki tartışmalarda üzerinde hiç durulmayan ve önemsiz gibi davranılan "Kıbrıs Türk halkı" ve "Kıbrıs Rum halkı" kavramları yerine "Kıbrıslı Türk" ve "Kıbrıslı Rum" kavramlarının kullanılmasının gerçek nedeni de budur. Kofi Annan Belgesi'nde Kıbrıs'ın inkâr edilemez gerçeği olan dili, dini, milliyeti, kültürü birbirinden tamamen farklı *iki halkın* varlığı dikkate alındığında bu kavramların kullanılmaması bilinçli bir politikanın ürünüdür, kurgulanmış bir planın parçasıdır. İki ayrı halkın varlığının ifade edilmesinin, halkların kendi geleceklerini belirleme hakkı, bir ortaklık kurma ya da ortaklıktan ayrılma ve kendi toprağı üzerinde egemenlik hakkını çağrıştıracak olması gerçeği, bu kavramların kullanılmamasının nedenini daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

görsel

Akademik
Bakış

85

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Annan Belgesi'nde ortaya konan bu yaklaşım ile Kıbrıs Türk Halkı, halk olmanın kendisine sağladığı imtiyazları ve hakları yitirmektedir. Oysa halk olmak demek, bazı kilit noktalarda siyasi eşitlik ve egemenlik demektir.

Annan Belgesi'nde, Türk tarafının hayati önem verdiği ve olmazsa olmazları arasında yer alan *iki kesimlilik ve iki halklılık* ortadan kaldırılmaktadır. Belge'de öngörülen mülkiyet düzenlemesi ve AB normları ile ilgili yaklaşımlar, 'Kıbrıs Türk Devleti'ne bırakılacak bölgeye, belirlenen süreler içinde ve oranlarda yerleştirilecek önemli sayıdaki Rum nüfusu ve toprak tavizleri gibi hususların düzenleniş biçimi, iki kesimliliği ve iki halklılığı ortadan kaldırması yanında Kıbrıs Türk halkının önemli bir bölümünü dördüncü kez göçe zorlamaktadır.

Annan Belgesi'nde, toprak konusundaki öneriler Türk tarafını tatmin etmekten ve tartışılır olmaktan çok uzaktır. Toprak konusundaki düzenlemeler Türk tarafı için güvenlik, ekonomik yaşayabilirlik ve sürdürülebilir bir kalkınma açısından son derece sakıncalı, riskli, tehlikeli ve insan haklarını ihlal edicidir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin önerdiği toprak tavizi ile ilgili haritalar (Ek-1; Ek-2)²⁵ bunu çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Annan Belgesi, Kıbrıs'ta Türk halkının haklarını, siyasi eşitliğini, egemenliğini, kendi geleceğini belirleme hakkını ve Türkiye'nin Ada üzerindeki hak ve statüsünü belirleyen hukuki rejimi ve antlaşmalarla düzenlenmiş hukuki durumu değiştirme girişimidir. Eğer Annan Belgesi yürürlüğe girmiş olsaydı yeni bir hukuki düzenleme ortaya çıkacak ve eski hukuki düzenlemeler ortadan kalkacaktı. Bunun da anlamı Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk halkının haklarının ortadan kalkmasıdır.

Bu nitelikler ve hedeflere sahip Annan Belgesi, 24 Nisan 2004 Referandumlarında Rum tarafının "HAYIR" demesiyle tamamen "hükümsüz ve geçersiz" olmuş ve hukuken ortadan kalkmıştır. Bununla birlikte Türkiye ve KKTC hükümetlerinin ısrarla "Annan Planı" temelinde çözüm arayışlarını sürdürmeleri son derece yanlış ve hatalı bir politika olarak değerlendirilmektedir. Ulusal çıkarlara, KKTC'ne ve Kıbrıs Türk halkının geleceğine yöneltilmiş ağır bir tehdit olan Annan Belgesi kabul edilemez ve "düzeltilemez"²⁶ bir niteliktedir.

25 EK-1'de KKTC topraklarının yüzde 22'nin Rumlara terk edilmesini öngören harita; EK-2'de ise Türklerin boşaltacağı 52 yerleşim yerinin aşamalarını gösteren harita yer almaktadır. Rumlar referandumda HAYIR dememiş olsalardı üç yıl içinde 65.000 Türk göç etmiş ve yerlerini Rumlara terk etmiş olacaktı.

26 BM Genel Sekreteri'nin eski Kıbrıs Özel Temsilcisi, BM Barış Gücü eski Misyon Şefi, "Annan Planı'nın mimarlarından ve toplumlararası görüşmelerdeki eski BM temsilcisi Gustave Feissel Güney Kıbrıs'ta yayınlanan mülakatında itirafa bulunarak, "Annan Planı, düzeltilmesi imkânsız bir plandır... Planı düzeltmek yerine yeni bir plan hazırlamak daha iyidir... Annan Planı'ndaki boşlukların başkaları tarafından doldurulması yanlıştı... Çünkü konu, Kıbrıslıların yaşamlarını ilgilendirmeye-

Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmalarının (1960 düzeninin) kurduğu yapıyı ve iki halkın ya da "iki toplumun" varlığını ret eden Annan Belgesi'nin kabul edilmemesi için bu husus tek başına yeterlidir.

Titina Loizidou ve Myra Xenides Arestis Davasının Kabulü

Türk Hükümeti'nin ulusal Kıbrıs politikasında Kasım 2002 tarihinden sonra köklü değişiklik yaptığını gösteren bir diğer gelişme Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) Titina Loizidou Davası'nda verdiği kararı ve tazminat ödemeyi kabul etmesidir. Bu davanın kabulüyle Türk tarafının kapsamlı bir çözüm için olmazsa olmaz olarak ortaya koyduğu temel tezlerinde geriye düşülmüş, siyasi ve hukuki zemin kaybedilmiştir.

GKRY uyruklu Titina Loizidou'nun, KKTC'ndeki mülküne gidişini Türk askerlerinin engellediği gerekçesiyle AİHM'ne yaptığı başvuruyu görüşen Mahkeme, Türkiye'nin söz konusu "Kıbrıslı Rum'un mülkiyete ilişkin haklarını ihlal ettiğine hükmetmiş" ve Türkiye'yi suçlu bularak tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. AİHM Türkiye'yi sorumlu tutarken KKTC'nin "özgün bir devlet" olmadığını, Türkiye'nin "yerel bir alt otoritesi" olduğunu; Türkiye'nin "adanın kuzeyi"nde büyük bir askeri güçle "etkin ve fiili kontrol" sahibi olduğunu, ulaşım ve iletişim yollarının Türk askerinin denetiminde bulunduğunu, dolayısıyla KKTC otoritelerince yapılacak işlemlerden Türkiye'nin sorumlu olduğu hükmünü vermiştir.

Türk hükümetleri uzun yıllar (1996-2003) AİHM'nin Loizidou kararını kabul etmemiş, KKTC'nin egemen bir devlet olduğunu ve hukukun üstünlüğüne dayalı çağdaş bir anayasal düzene sahip bulunduğunu belirterek gerçek muhatabın KKTC olduğunu ve AİHM'nin aldığı kararın gerçekte *siyasi nitelik taşıdığı* görüşünü savunmuştur. Ancak yeni hükümet, sözde "emsal teşkil etmemek ve bir defaya mahsus olmak üzere" tazminat ödemeyi 2003 yılında kabul etmiştir.²⁷

AİHM'nin Loizidou davasında verdiği siyasi nitelikli kararına uyularak tazminat ödenmesiyle yüz yüze gelinen açmazdan kurtuluş için ve o dönemde 1400 olarak belirtilen davaların yaratacağı yeni tazminat yüklerini önlemek ve zaman kazanmak amacıyla, AİHM'nin KKTC'nde yaratılan yargı yollarını Türkiye'nin iç-hukuk yolu olarak kabul etme eğilimini daha sonra

ktedir, dolayısıyla buna başka kimselerin değil Kıbrıslıların kendilerinin karar vermeleri gerekmektedir" değerlendirmesini yapmıştır. Sunday Mail gazetesi, 28 Ekim 2005; Sabahattin İsmail, "Başyazı," Volkan Gazetesi, 31 Ekim 2005. (Belge'de boş bırakılan ve tarafların anlamadıkları konular için doldurma ve karar verme yetkisi BMGS Kofi Annan'a ve perde gerisindeki ABD-İngiltere'ye bırakılmıştı Yazarın notu).

²⁷ Türkiye Cumhuriyeti bu kararın bir sonucu olarak Mahkeme'nin tespiti doğrultusunda Loizidou'ya 1.1 milyon AVRO tazminat ödemiştir.

görsel

Akademik
Bakış

87

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

aldığı kararlarda²⁸ devam ettirmiş olmasına rağmen, KKTC'nde iç hukuk yolu yaratma girişimleri yapılmıştır. Bu girişimler kapsamında KKTC Cumhuriyet Meclisi'nde, Aralık 2005 tarihinde KKTC'nde Mal Tazmin, Takas ve İade Yasası kabul edilmiştir.²⁹ Bu yasa, içeriği, getirdiği yeni düzenlemeler ve ek tazminat çeşitleriyle (taşınır malların da tazmin edilmesi ve manevi tazminat ödenmesi gibi savaş tazminatı niteliğindeki düzenlemelerle) KKTC ve Türkiye açısından hukuki, siyasi ve mali ciddi kayıplara neden olacak bir zemin yaratması yanında, Türk tarafının (KKTC ve Türkiye) temel tezlerini aşındırmış ve kapsamlı çözüm olmadan Rumlara toprak verilmesi sürecini başlatmıştır.³⁰

Kısaca Mal Tazmin-İade Yasası olarak ifadelendirilebilecek olan bu Yasa, 1975 yılında yapılan ve iki halkın "BM gözetiminde gönüllü ve kendi iradeleriyle" yer değiştirmesini sağlayan "Nüfus Mübadelesi Anlaşması"na, iki kesimliliğe ve 1977 Denктаş-Makarios ve 1979 Denктаş-Kiprianu Doruk Anlaşmaları'na aykırıdır ve bu alanda Türk tarafının elde ettiği kazanımları aşındırmıştır. Dolayısıyla bir şekilde 1974 öncesi mülkiyet ve yerleşim (iskân) düzenine dönüşü öngörmektedir. Bu öngörü, AİHM'nin dayandığı temel görüş olan "Rumların zorla" Güney Kıbrıs'a gönderildiği ve "mülklerinin zorla gasp edildiği" anlayışını kabul etmek anlamına gelmektedir.

Mal Tazmin-İade Yasası'nın yürürlüğe konması, KKTC'ne ve Türkiye Cumhuriyeti'ne siyasal ve hukuksal açılardan ciddi bir zemin kaybettirmiştir. Türk tarafının yıllardır verdiği siyasi ve hukuk mücadelesinde BM'de kabul ettirdiği iki halklılığı, iki kesimliliği ve mal-mülk sorununun kapsamlı bir çözümün parçası olduğu ve bu sorunun toplu takas ve tazminatlar yoluyla çözümleneceği hususlarını zafiyete uğratmıştır.

Söz konusu yasanın yasalaştırıldığı günlerde AİHM'nin Rum Myra Xenides-Arestis davasıyla ilgili olarak verdiği yeni karar, Türkiye'yi ve KKTC'ni yeni bir çıkmaza sürüklemiştir. AİHM'nin siyasi nitelikli kararı gerekçe gösterilerek Abdullah Paşa, Lala Mustafa Paşa ve Bilal Ağa Vakıflarına ait olduğu Gazimağusa İlçe Mahkemesi kararıyla kanıtlanan, Maraş'taki (Gazimağusa'daki Kapalı Bölge) 90 bin dönümlük arazinin Rumlara verilmesi tartışması başlatılmıştır.

28 AİHM'nin 31 Temmuz 2003 tarihli *Demades v. Turkey ve Eugenia Michaelidou Developments Ltd. And Michael Tymvios v. Turkey*, davaları kararları.

29 Mal, Mülk Tazmin, Takas ve İade Yasası ve KKTC'nde Mülkiyet ve Toprak Politikası hakkında daha fazla bilgi için, bkz. Ahmet Zeki Bulunç, *KKTC'nde Uygulanan Toprak ve Mülkiyet Politikalarının Değerlendirilmesi*, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara, Ocak 2006; AİHM kararları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Taner Erginel, *AİHM'nin Kıbrıs'ta İlgili Kararlarının Eleştirisi*, Girne Amerikan Üniversitesi Yayını, Ünlem Yayın Evi, Girne, Şubat 2006.

30 Ağustos 2007 itibarıyla 16 Kıbrıslı Rum'a topraklarının iade edildiği ve 20 milyon ABD Doları tazminat ödendiği haberleri kamuoyuna yansımıştır.

Türk hükümeti'nin, AB kaygılarıyla Loizidou kararını kabul etmeyip bir hukuk ve siyasi mücadeleye girmesi ve ulusal, hukuksal ve siyasal hakların korunması çabalarına yönelmesi gereği vardı. Öncelikle böyle bir girişim için AİHM'nin, *Loizidou* kararında gerçek anlamda bir içerik analizi yapmaksızın sadece KKTC'nde bulunan asker sayısından hareketle "*etkin kontrol uygulayan otorite*" olarak Türkiye'yi işaret etmiş olması bir çıkış yolu için kullanılabilirdi; en azından bir deneme yapılabilirdi. Dolayısıyla "*etkin kontrol*" açısından AİHM kararlarındaki saptamaları temel alarak davaların içerik bakımından yeniden incelenmesini gerektirecek değişiklik veya değişiklikleri gündeme getirmek ulusal çıkarlar açısından daha sağlıklı bir yaklaşım olurdu. Konu ile ilgili bilim insanları, hukukçular ve uzmanlar, Türkiye'nin karşısına çıkarılacak daha ilk davada böyle bir görüşün ileri sürülmesinin sonuç verebileceğini, güçlü bir olasılık olarak değerlendirmektedirler.³¹ En azından devam eden mevcut durumdan doğrudan Türkiye'nin sorumlu tutulabilmesi güçleşecekti. Bu arada Türkiye'nin KKTC'nde "*etkin kontrol uygulayan otorite*" şeklinde tanımlanmayı geçersiz kılacak somut bir takım uygulama ve önlemler alınmak suretiyle gerekli hukuksal ve siyasi zemin de daha güçlü bir şekilde yaratılabilir ve KKTC'nin gerçekten egemen olarak varlığı ve çağdaş anayasal düzeni ve bağımsız yapısı dünya kamuoyuna yansıtılabilirdi.

Türkiye'nin Eylem Planı

Dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 24 Ocak 2006 tarihinde Kıbrıs konusunda Türkiye'nin "yeni" açılımı olarak BM Genel Sekreteri'ne bir "*Eylem Planı*" sunmuştur. Konu ile ilgili uzmanlarca bu "açılım" yeni ve orijinal bir içerik taşımayan, daha çok taktiksel bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Çünkü Türk hükümeti tarafından Mayıs 2005 tarihinde de benzer öneriler sunulmuş ve BM Belgesi olarak dağıtılmıştı.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, BM Genel Sekreteri Annan'a sunduğu 10 maddelik önerilerin esas amacı, Türk deniz ve hava Limanlarının Rum gemi ve uçaklarına açılması karşılığında, KKTC üzerindeki "*izolasyonların*" kaldırılmasını sağlamak ve böylece Ek Protokolün yürürlüğe girmemesi nedeniyle Türkiye ile AB arasında yaşanan sorunu aşmak ve olası bir krizi önlemektir. Ancak önerilerle ortaya konan bu al-ver denklemi, içindeki karşılıklı değişkenlerin eşit ağırlıklı olmaması ve farklı nitelikleri nedeniyle yanlış kurulmuş bir denklemdir. Çünkü eşitliğin (denklemin) bir yanında Türkiye'nin GKRY'ni, meşru "Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti" olarak, en hafif şekliyle fiili ya da zimni (kapalı) tanınması yer almakta; diğer yanında ise AB üyesi "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprağı olarak kabul edilen, ancak "fiili durum" nedeniyle

³¹ Bu konuda DAÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Kudret Özersay'ın yayınlanmamış özel bir çalışmasında geniş değerlendirmeler ve öneriler yer almaktadır.

Görüş

Akademik
Bakış

89

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Kıbrıs'ın kuzeyine uygulanan tecridin kaldırılması bulunuyordu. Bu durum, KKTC'nin dayandığı hukuki ve siyasi temelleri ortadan kaldıracak ve dolayısıyla ulusal Kıbrıs davasını kaybettirecek bir zemin yaratacaktı.

Oysa Kıbrıs gerçekleri dikkate alındığında kurulması gereken denklem, Türk limanlarının, KKTC'nin egemen varlığının tanınmasından ve ancak iki devlete dayalı bir anlaşmanın imzalanmasından sonra açılmasını öngören bir denklem olmalıydı. Ancak böyle bir yaklaşım, Türk tarafının haklarını ve KKTC'nin varlığını koruyacak, istikrarı ve kalıcı uzlaşmayı sağlayacak bir zeminin yaratılmasına katkı sağlayabilecektir.

BM Genel Sekreteri'ne "Eylem Planı"nın sunulduğu günlerde Kıbrıs'a yaptığı ziyaretten sonra İngiltere'nin eski Dışişleri Bakanı Straw'un Lefkoşa'da düzenlediği basın toplantısında, "*Türk kesimini ziyaretim KKTC'ni tanıma anlamına gelmez ve Sayın Talat'ı makamında ziyaret etmem seviye yükseltmesi niteliği taşımaz*" şeklindeki açıklamasında verdiği, Kıbrıs'ta iki devletli bir yapıyı kabul etmedikleri mesajı ile Türk Hükümeti'nin "Eylem Planı"nda KKTC ifadesini hiç kullanmayıp "*Kıbrıs Türk yönetimi*"³² ifadesini kullanmak suretiyle, başta ABD ve AB olmak üzere uluslararası topluma verdiği mesaj, niyet ve anlam bakımından örtüşmektedir.³³

Türk Hükümeti, 2006 bahar aylarında müzakerelerin fiilen başlayabilmesi ve dolayısıyla AB ile ilişkilerin krize girmeden sürdürülebilmesi için kabul ettiği yükümlülüklerini yerine getirme zorunluluğu nedeniyle imzaladığı Ek Protokolü TBMM'nden geçirme ve Rum yönetimine hava ve deniz limanlarını açma durumuyla zorlanıyordu. Bunun için Türk kamuoyuna, KKTC üzerindeki "izolasyonların" kaldırılması karşılığında Ek Protokol'ün TBMM'den geçirildiği imajını vermek ve Meclis'te bir "talihsizliği" önlemek önem taşıyor-

32 "Eylem Planı"nın 3. maddesinde "*Gazimagosa, Girne ve Gemikonağı dâhil, Kuzey Kıbrıs'taki limanların, Kıbrıs Türk yönetimi altında malların, kişilerin ve hizmetlerin uluslararası dolaşımına açılması*" denmektedir. Rum-Yunan ikilisinin 21 Aralık 1963 tarihinde AKRİTAS Planı'nı uygulamaya koyduktan sonra Kıbrıs Türk halkı kontrolü altında tuttuğu bölgelerde kendi kendini yönetmeye başlamış ve kendi öz siyasi yönetimlerini, belirlenen hukuk düzeninde tarihsel süreç içinde aşamalı olarak hukuki-siyasi statülerini yükselterek geliştirmiştir. KKTC'nin kuruluşuna kadar bu oluşum şu aşamalardan geçmiştir: Genel Komite Dönemi (21 Aralık 1963-27 Aralık 1967); Geçici Türk Yönetimi Dönemi (27 Aralık 1967-21 Aralık 1971); *Kıbrıs Türk Yönetimi* Dönemi (21 Aralık 1971-1 Ekim 1974); Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Dönemi (1 Ekim 1974 -13 Şubat 1975); Kıbrıs Türk Federe Devleti Dönemi (13 Şubat 1975-15 Kasım 1983); *KKTC Dönemi* (13 Kasım 1983'den günümüze devam eden bağımsız ve egemen devlet dönemi). Görüleceği gibi "*Kıbrıs Türk Yönetimi*" dönemi 1 Ekim 1974 tarihinde son bulmuştur. Bu kavramın 2006 yılında yeniden kullanılmış olması bir geri adım atma ve KKTC'nden, yani egemenlik ve iki devletli bir uzlaşma sağlanması tezlerinden vazgeçildiği imajı yaratmaktadır. Konu ile ilgili olarak bkz. Kenan Atakol, *Turkish and Greek Cypriots Is Their Separation Permanent*, METU Press, Ankara Mart 2003, s. 80-88.

33 Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ün "*Kıbrıs'ta Kısıtlamaların Kaldırılmasına Yönelik Eylem Planı*" ve ilgili açıklaması için bkz. www.mfa.gov.tr

du. Çünkü Türk Hükümeti, KKTC üzerindeki "izolasyonlar" kalkmadan, Ek Protokolün TBMM'nde onaylanmasının ve limanların sancısız açılmasının kolay olamayacağını değerlendiriyordu.

Straw'un, Cumhurbaşkanı Talat'ı makamında ziyaretteki amacı, basın toplantısındaki açıklamalarından anlaşılıyordu. Straw bir yandan Talat'a, Rum tarafını ikna etmek için Annan Planı'nda Rumların talep ettiği değişiklik isteklerini Türk halkına kabul ettirebilmesi için zemin hazırlamak, "barışçı, uzlaşmacı" tutumun "yararlarını" KKTC halkına göstermek, bir yandan da Talat'ı makamında ziyaret ederek Rum yönetimine Gül'ün önerilerini kabul etmesi için siyasi baskı yapmayı amaçlıyordu.³⁴ Diğer bir ifade ile Straw Rum yönetimine, "Gül'ün önerilerini kabul edin, karşılığında Annan Planı'ndaki değişiklik isteklerinizi kabul ettireceğiz; Türkiye de Ek Protokolü onaylamak suretiyle, limanlarını size açacak, tanınma süreci başlayacak, KKTC ortadan kalkacak, Türk askeri Ada'dan çıkacak ve istediğiniz çözüm yolu açılacaktır. Bunun ilk işaretini de Bakan Gül önerilerinde KKTC kavramı yerine "Kıbrıs Türk yönetimi" kavramını kullanmak suretiyle vermiştir. Gelişmeleri iyi değerlendiriniz, ayağınıza gelen fırsatı kaçırmayınız" mesajını vermiştir.

Straw Ada'dan ayrılmadan önce Lefkoşa'da düzenlediği basın toplantısında, misyonunun "bölünmüşlüğe son vermek ve yeniden birleşmeyi sağlamak" olduğunu, "yerlerinden edilmiş Kıbrıslıların daha fazla bekletilemeyeceğini, Türkiye'nin AB sürecinin başarısızlığa uğramasının Kıbrıs için felaket olacağını, üyelik sürecinin adil bir çözüm için önemli olduğunu, herhangi bir çözüm için iki tarafın da aktif şekilde rızası olması" gerektiğini belirtmiştir. Straw kısaca Rum göçmenlerin daha fazla bekletilmeden yerlerine dönmeleri, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde Rumların istediği yönde bir çözümün sağlanabileceği ve bir anlaşma için Annan Belgesi'nde Rum isteklerinin kabul edilmesi gerektiği mesajlarını vermiştir.

Dışişleri Bakanı ve Başbakan yardımcısı Gül'ün açıklamalarındaki belki de tek yenilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1983 yılından beridir tanıdığı ve diplomatik ilişki kurduğu KKTC'ni bir bakıma yok kabul ederek "Kıbrıs Türk yönetimi" kavramını kullanmış olmasıdır. Şu hususun hatırlatılmasında yarar vardır: Türk tarafı "Kıbrıs Türk Yönetimi" statüsünü 1971-1974 döneminde bir anlaşma temelinde oluşacak muhtemel "Kıbrıs Cumhuriyeti içinde Otonom Türk Yönetimi"ni anlatmak amacıyla kullanmıştır. Ancak Barış Harekâtı'ndan ve özellikle KKTC'nin ilanından sonra yeni bir coğrafi ve siyasi durum meydana gelmiş ve o dönemdeki uzlaşma parametreleri değişmiştir.

Yapılan değerlendirmeler ışığında siyasi iktidarın "Kıbrıs'ta Kısıtlamaların Kaldırılmasına Yönelik Eylem Planı" ile yaptığı söz konusu "yeni" açılımda,

34 Sabahattin İsmail, "Başyazı," *Volkan Gazetesi*, 28 Ocak 2006.

Gazi

Akademik
Bakış
91
Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Türkiye'nin ve KKTC'nin yıllardır verilen mücadeleler ve ödenen ağır bedeller karşılığında, yapılan özveriler sonucunda elde ettiği siyasi ve hukuki statü, hak ve kazanımlar göz ardı edilmiştir. GKRY'ni meşru "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin hükümeti olarak zımnem tanımayan giden yolu açacak olan nitelikler taşıyan "Eylem Planı" limanların açılması gibi önemli bir siyasi ve hukuki taviz karşılığında sadece "izolasyonların" kaldırılmasını öngörmektedir.

Belirtilen sakıncalar ve olumsuzluklar yanında bir diğer önemli nokta ise, "Eylem Planı"nda BM Güvenlik Konseyi gözetiminde bir mekanizmanın öngörülmüş olması nedeniyle daimi üyelerin ellerinin güçlendirilmiş olmasıdır. BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'taki 2004 referandumlarından sonra hazırladığı "*Rapor*"un onaylanmasına Rusya ve Fransa'nın engel olduğu dikkate alındığında bu hususun önemi daha da artmaktadır. Böylece Türk hükümeti, kendi girişimi ile özellikle Fransa ve Rusya'nın Kıbrıs konusunda öne çıkmasına yeni bir zemin hazırlamıştır.

Gambari Anlaşması ve 8 Temmuz 2006 Süreci

Gambari Anlaşması ve "*8 Temmuz Süreci*"ni değerlendirmeden önce bu sürecin alt yapısını hazırlayan diplomatik gelişmeleri, Türkiye-KKTC aleyhine ortaya çıkan sonuçların nasıl kurgulandığını ve Annan-Papadopoulos Paris görüşmesini, bu görüşmenin sonuçlarını kısaca değerlendirmek gerekir.

Annan Belgesi'nin, 24 Nisan 2004 tarihinde KKTC'nde ve GKRY'nde ayrı ayrı referanduma sunulması ve Rumların % 76 oranında HAYIR demesi sonucunda, uluslararası alanda Türkiye ve KKTC üzerine "çözüm" diye yapılan baskı, dayatma, tehdit ve hatta şantajların adresinin yanlış olduğu ortaya çıkmıştı. Bu gelişmeden sonra başta Kofi Annan olmak üzere "Plan"ın hazırlayıcıları ve uygulayıcıları "soğuk duş" almış görüntüsü sergilediler ve kısa sayılmayacak bir süre, Kıbrıs konusunda referandumlardan önce alışık olunmayan bir hareketsizliği tercih ettiler. Ancak Türkiye'nin AB süreci ve Rum-Yunan ikilisinin stratejileri gereği uluslararası alanda taktiksel girişimleri sonucunda konu yeniden yavaş yavaş hareketlendirilerek gündeme taşındı.

Bu dönemde en aktif girişim sayılabilecek gelişme GKRY lideri Tasos Papadopoulos'un özel temsilcisi Tasos Tzionis'in New York'ta BM'de yaptığı temaslar olmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Siyasi İşlerden Sorumlu Yardımcısı Kieran Prendergast ile Tasos Tzionis arasında sürdürülen ön görüşmeler serisinin 21 Mayıs 2005 tarihinde tamamlandığı ve "BM Genel Sekreteri'nin Siyasi İşlerden Sorumlu Müsteşarı Kieran Prendergast'ın, 30 Mayıs 2005 günü Kıbrıs'ı ziyaret edeceği bildirildi.³⁵

³⁵ AA; *BYE*; *REUTERS*, New York 21 Mayıs 2005.

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın sözcüsü Stephanie Dujarric günlük basın toplantısında, "Prendergast ile Tzionis, Kıbrıs konusundaki gayri resmi ve bağılayıcı olmayan ön görüşmeler serisini bugün tamamladı. Bu görüşmeler esnasında Kıbrıs Rum heyeti, usule ve esasa ilişkin görüşlerini ayrıntılı bir şekilde aktardı." açıklamasını yapmıştır.

Dujarric, Annan'ın bu görüşmeleri takiben Kieran Prendergast'tan bölgeyi ziyaret ederek Genel Sekreter'in Kıbrıs konusundaki "İyi Niyet Misyonu"nun³⁶ geleceği konusunda tarafların görüşlerini dinlemesini talep ettiğini de ifade etmiştir. Ayrıca Prendergast'ın ziyarette barış görüşmelerinin yeniden başlaması ihtimalini de ölçeceğini duyurmuştur.

Bu arada BM kaynakları, Tzionis-Prendergast görüşmelerinden sonra BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın, "Kıbrıs sorununun çözümü" için "İyi Niyet Misyonu" çerçevesinde "yeni bir süreç başlatma" isteğinde olduğunu kaydettiler. Bu açıklama, gelecek sürecin, özellikle "8 Temmuz sürecinin" önemli bir habercisi idi.

Aynı tarihte önemli bir gelişme de Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in ABD ziyareti ve Başkan Bush ile görüşmesi olmuştur. Bu görüşme ile ilgili olarak *ELEFTEROTÍPIA* Gazetesi, ABD Başkanı George Bush'un, "ABD ile Yunanistan arasında stratejik işbirliği var ve bu da halklarımız için önemlidir, ayrıca özgürlük ve barış için işbirliğinde bulunmamız da önemlidir." dediği haberini vermiştir. Öte yandan Karamanlis'in, "Beyaz Saray'a ikinci ziyaretinin, ikili ilişkilerin çok iyi düzeyde olduğunu ve iki ülkenin işbirliğini her iki tarafı ilgilendiren konular yönünde genişletmekteki kararlılığını yansıttığını; Kıbrıs konusu ve Türk-Yunan ilişkilerinin düzene sokulmasıyla ilgili sabit tezlerini tekrarladığını" gazetecilere yaptığı açıklamalarda ifade ettiği belirtilmiştir.

Bu arada BM kaynaklarından Kofi Annan'ın, İngiliz Büyükelçi Kieran Prendergast'tan boşalan Siyasi İşlerden Sorumlu Yardımcılığına atadığı İbrahim Gambari'yi, yakın bir gelecekte Lefkoşa-Ankara ve Atina'ya göndermeyi planladığı, Gambari'nin bu seyahatte, "hem Türk ve Rum liderlerle tanışacağı, hem de müzakereleri yeniden başlatabilmesi için tarafların görüşlerini alacağı" bilgisi basın haberlerine yansımıştır.³⁷

³⁶ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne verdiği "İyi Niyet Görevi" (Good Mission), Kıbrıs'ın bölünmüşlüğüne son verilerek tekrar birleştirilmesi için iki taraf arasında uğraş vermesi esasına dayanmaktadır. Bu anlayışın temelinde Kıbrıs'ta bir tek meşru hükümetin, tek devletin ve tek halkın varlığı vardır. Bu anlayışın uygulamadaki yansıması, BMGK'nin Kıbrıs'ta görev yapan BM Barış Gücü ile ilgili karar alırken, GKRY'nin temsil ettiği kabul edilen "Kıbrıs Cumhuriyeti" hükümetinin rızasının, izin vermesinin yeterli görülmesidir.

³⁷ Sema Emiroğlu, *BBC Turkish*, New York, 22 Aralık 2005.

görsel

Akademik
Bakış

93

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Sözü edilen diplomasi trafiği sonunda Rum Yönetimi Lideri Tassos Papadopoulos ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan 28 Şubat 2006 tarihinde Paris'te bir görüşme gerçekleştirdiler. BM Genel Sekreteri Kofi Annan ile Rum Yönetimi lideri Tassos Papadopoulos'un görüşmesi sonrasında *müşterek* bir basın toplantısı yapıldı. BM Sözcüsü Stephane Dujarric'in okuduğu *müşterek* basın açıklamasında,³⁸ “*BM Genel Sekreteri Kofi Annan ile Cumhurbaşkanı Tassos Papadopoulos Kıbrıs'taki durumu gözden geçirmek ve Ada'nın yeniden birleştirilmesi sürecini hızlandırabilmenin modalitelerini incelemek üzere bugün Paris'te bir araya geldiler.*” denmiştir. Demek ki bu toplantının amacı, kısaca Ada'nın yeniden birleştirilmesi sürecini hızlandırabilmenin yollarını aramaktı. Ancak bu toplantıda KKTC temsil edilmemiştir.

Bu görüşme yöntemi ve şekli KKTC açısından hukuki ve siyasi bağlamda ciddi bir sakınca taşımaktadır. Çünkü bu görüşme, Kıbrıs konusunda izlenen görüşme ilkeleri ve yöntemlerine aykırı, Türk tarafından ayrı ve onun bilgisi dışında, hatta Türk tarafını devre dışı bırakan bir gelişme olmuştur. Annan ve Papadopoulos görüşmede vardıkları mutabakatı ortak basın toplantısında açıkladılar. Önemle vurgulanması gereken husus, bunun ilk kez Türk tarafının dışlanarak tek taraflı varılan ve açıklanan bir mutabakat olduğudur. Bu gelişme, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum taraflarının Birleşmiş Milletler görüşme süreçlerinde özenle korunan siyasi eşitlik ilkesinin ihlali ve siyasi eşitliğin göz ardı edilmesidir. Türk Hükümetleri'nin Kasım 2002 yılından itibaren ortaya koydukları politika ve tutum değişikliğinin, bu gelişmede önemli bir rolü ve etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

Kofi Annan-Papadopoulos ortak açıklama metni içerisinde yer alan, “*Bir dizi meselenin ki bu meseleler konusunda uzlaşa sağlanması tüm Kıbrıslıların yararına olacaktır, taraflar arasında teknik seviyede ele alınmasına her iki toplum liderinin de rıza göstermesi Genel Sekreteri memnun etmiştir. Genel Sekreter ile Cumhurbaşkanı Papadopoulos, teknik seviyedeki istişarelerin iki toplum arasında yeniden güven ortamı oluşturulmasını ve aynı zamanda müzakere sürecinin en erken zamanda tam anlamıyla yeniden başlatılmasına yardımcı olmasını, müşterek umutları olarak ifade etmişlerdir*” ifadeleri Türk tarafının dışlandığını, Papadopoulos'un üstünlük (inisiyatif) aldığını ve Türk tarafı aleyhine bir gelişme olduğunu göstermektedir. Nitekim Papadopoulos'un ortak metne “Teknik Komiteler” konusunu yazdırması ve bunu bütünlüklü çözümün bir parçasıymış gibi göstermesi, Türk tarafınca teknik komitelerin ve teknik çalışmaların kapsamlı bir çözümün parçası olamayacağı görüşüne ters düşmektedir. Böylece Papadopoulos bu yöndeki mutabakatla teknik düzeyde

38 Basın toplantısının tam metni için bkz. <http://www.kibris.net>; <http://www.diplomatikgozlem.com>; http://www.bbc.com/turkish/news/story/2006/02/060228_un_cyprus.shtml-30k .

çözülecek birçok konuyu da bütünlüklü çözümün bir parçası haline getirmiştir. Dolayısıyla “Teknik Komitelerin çalışması ile kapsamlı çözüm arasında Rum tarafının görüşlerine uygun olarak bir bağ kurulmuştur.”

Ayrıca “Genel Sekreter ile Papadopoulos aynı zamanda; Ada’da mevcut karşıt askeri birliklerin konumlarının birbirinden daha çok uzaklaştırılması ve Ada’nın askersizleştirilmesi konusunda, Kıbrıs’ın tamamen mayınlardan arındırılması konusunda ve Mağusa meselesi konusunda ilerleme sağlanması halinde; bunun ilgili tüm tarafların yararına olacağı ve müzakerelerin önünün açılmasına büyük katkıda bulunacağı hususunda da mutabık kalmışlardır” ifadesi de Türk tezlerine aykırı olduğu gibi müzakerelerin başlaması için bir ön koşul niteliği taşımaktadır. Çünkü Türk tarafı, Ada’nın askersizleştirilmesi ve “Maraş” konularının bütünlüklü çözümün bir parçası olduğu görüşünü savunmaktadır. Oysa Annan-Papadopoulos ortak açıklamasında askersizleştirme ve “Mağusa meselesi”, müzakerelerin başlaması için bir ön koşul haline getirilmiş ve bütünlüklü bir çözümün parçası olmaktan çıkarılmıştır.

Başbakan Erdoğan bu gelişmeden duyulan rahatsızlığı Kofi Annan’a iletmıştır. Başbakan 14 Mart 2006 tarihinde telefon ile görüştüğü Annan’a, “Ortak açıklamada, Ada’nın askersizleştirilmesi, Gazimağusa’nın iadesi gibi konuların, müzakereler öncesinde güven artırıcı önlemlerin parçası olarak görülmesini” eleştirmiş ve “bunun Birleşmiş Milletlerin bugüne kadarki görüşmelerdeki parametrelerinin dışına çıktığı” uyarısında bulunmuştur. Ayrıca Annan’a “Bunlar ancak kapsamlı bir çözümün parçası olarak müzakere edilebilir” demiştir.³⁹

Burada önemli bir noktaya daha dikkat etmek gereği vardır: Müşterek basın açıklamasında ilk kez Maraş ifadesi yerine “Mağusa meselesi” ifadesi kullanılmıştır. Oysa bütün BM belgelerinde Maraş’tan, yani şehrin sadece dikenli tellerle çevrili olan kapalı bölgesinden söz edilmektedir ve müzakerelerde görüşülen mesele bu kapalı Maraş bölgesidir. “Mağusa meselesi” ifadesinin kullanılması iyi niyet taşımamakta ve yeni bir Rum-Yunan oyunu olarak değerlendirilmektedir. Böylece Papadopoulos, Birleşmiş Milletlerin bir açıklamasında “Mağusa”yı bir mesele olarak kayda düşürmüştür. Bu suretle Rum tarafı, daha geniş bir alanı kapsayan bu kavramı, olası müzakerelerde kullanmak için zemin yaratma çabasına girmiş ve Gazimağusa üzerinde hakkı olduğunu ifade etmek istemiştir. Rum Yönetimi’nin kontrolüne verilmesi istenen Gazimağusa Limanı’nın kapalı Maraş bölgesi dışında olduğu dikkate alındığında konunun önemi ve Papadopoulos’un niyetleri daha iyi anlaşılmaktadır.

GKRY, Annan-Papadopoulos Paris görüşmesinde istediklerini elde ettikten sonra KKTC Cumhurbaşkanı Talat ile görüşme yolunu açmıştır. O güne

39 Sabahattin İsmail, “Başyazı,” *Volkan Gazetesi*, 14 Mart 2006.

kadar "Talat benim muhatabım değildir, onunla görüşmem; benim muhatabım 'Kıbrıs Cumhuriyeti'ni işgal etmiş olan Türkiye'dir" diyen Papadopoulos, kendi zamanlamasıyla ve koşullarıyla KKTC Cumhurbaşkanı Talat ile görüşmeyi kabul etmiştir. Papadopoulos Talat ile görüşmeye gitmeden önce, kendince belirlediği görüşme çerçevesi, görüşme koşulları, içerik, yöntem ve süreç ile ilgili konularda, Annan ile mutabakata varmış ve bunu ilan etmiştir.

Gerçekte Papadopoulos 28 Şubat 2006 Paris görüşmesinden önce isteklerini ve görüşme koşullarını Annan'a kabul ettirdiğini açıklamış ve ondan sonra adım atmıştır. Papadopoulos, Yunanistan'da yayınlanan *Ethnos Gazetesi'*ne 19 Şubat 2006 tarihinde, yani Annan ile Paris görüşmesinden dokuz gün önce, yaptığı açıklamada "*Birleşmiş Milletlerin müzakerelerin başlaması için kendisi tarafından öne sürülen koşulları kabul ettiğini*" açıklamıştır.

Bütün uluslararası baskılara karşı direnerek "Annan Planı"na HAYIR diyen Papadopoulos, müzakerelerin yeniden başlatılması için üç koşul ileri sürmüştür. Öncelikle, *müzakerelerin tamamlanması için, daha önce olduğu gibi sınırlayıcı, boğucu takvimler olmayacak; Annan Belgesi sürecinde olduğu gibi, hakemlik, yani belirlenecek bir belge üzerinde anlaşmaya varılmamış noktalardaki boşlukları, BM Genel Sekreteri'nin doldurma yetkisi bulunmayacak; Taraflarca üzerinde anlaşmaya varılmamış olan ve müzakereciler tarafından parafe edilmeyen herhangi bir belge, daha önce olduğu gibi, referanduma sunulmayacak.*

Papadopoulos Annan ile mutabık kaldığı görüşme sürecini bütünsel olarak hayata geçirme zemini yaratmıştır. Böylece sürecin bütünsel olarak hayata geçirilmesini isteme hakkını elde ederken, bunda bir kayma olması halinde ortaya çıkabilecek başarısızlığın sorumluluğunu yüklenmeme gerekçesini de yaratmıştır.

Özetle değinilen gelişmeler sürecinde Türkiye açısından önemli olan bir gelişme de Brüksel'de 12 Haziran 2006 AB Brüksel Zirvesi'nde alınan karar olmuştur. AB'nin, Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi, 1963 Ankara Anlaşması'nın Ek Protokolünü eksiksiz uygulaması ve Türkiye'nin limanlarını, hava sahasını Rum gemilerine ve uçaklarına açması gerektiği; bunun için de Türkiye'ye Aralık 2006 zirvesine kadar süre verildiği yönündeki kararı, AB ile Türkiye arasında yeni bir krizin işareti olarak görüldü. O dönemin moda ifadeyle bir "tren kazası" olmaması için BM, AB, ABD ve İngiltere diplomatik girişimlerini yoğunlaştırdı. İçinde bulunulan süreçte bütün taraflar, AB ile Türkiye arasında bir krizin yaşanmasını istemiyorlardı. Bunun için de çeşitli ara formüller üzerinde çalışılmaya başlanmıştı. Diplomatik girişimlerin önemli ve somut adımını BM attı ve bir görüşme zemini yarattı.

BM Genel Sekreter Yardımcısı İbrahim Gambari, müzakerelerin yeniden başlaması önerisiyle 6 Temmuz 2006 tarihinde Kıbrıs'a giderek 8 Temmuz

2006 tarihinde Papadopoulos ile Talat'ın yüz yüze görüşmesini sağladı.⁴⁰ Talat-Papadopoulos görüşmesi, hiç beklenmedik şekilde beş maddelik, sürpriz bir "ortak mutabakat metni" ile sonuçlanmıştır.

"Talat-Papadopoulos Mutabakat Belgesi" ya da "*Gambari Anlaşması*," "*Kararlar*" ve beş maddenin yer aldığı "*İlkeler Dizi*" olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.⁴¹ Bu Belge Türk tezlerini çok büyük ölçüde aşındırmakta ve Papadopoulos-Annan Paris mutabakatını hayata geçirebilecek bir zemin yaratmaktadır. Papadopoulos elde ettiği bu zemini kaybetmek istememektedir. Papadopoulos, 5 Eylül 2007 Talat-Papadopoulos görüşmelerinden bu nedenle sonuç alınmadığını ileri sürmektedir.⁴² Papadopoulos, 8 Temmuz Belgesi'nin yeni bir başlangıç olduğunu, müzakerelere "Sıfırdan" başlanması gerektiğini öne sürmekte, KKTC Cumhurbaşkanı Talat'ı buna zorlamaktadır.

Talat-Papadopoulos Mutabakat Belgesi'nin 1. maddesindeki iki bölge-lik toplumlu federasyon ifadesi, T.C. Cumhurbaşkanı Sezer'in KKTC Cumhurbaşkanı Talat ile görüşmesinde vurguladığı "iki devletli anlaşma ilkesi"ne aykırıdır ve bu ilkeyi açıkça reddetmektedir. Yani bu maddede KKTC'nin yaşatılmasına karşı olan bir düzenleme söz konusudur. Papadopoulos "iki toplumlu federasyon"dan Rum çoğunluğu egemenliğinde, eyaletler yapısını içeren bir üniter devleti (ABD, Almanya örneklerinde olduğu gibi) anlamaktadır. Çünkü Rum-Yunan ikilisine göre "*Kıbrıs'ta büyük çoğunluğunu Rumların oluşturduğu iki etnik toplumlu tek bir halk vardır.*"

Ayrıca Belge'de Türk tarafı için olmazsa olmaz ve varlık nedeni olan Türk-Yunan dengesinden ve Türkiye'nin etkin ve fiili garantisinden hiçbir şekilde söz edilmemiş, geçmişteki mutabakat belgelerinden farklı olarak, 1977 Denктаş-Makaros ve 1979 Denктаş-Kiprianu Zirve Kararlarına atıf yapılmıştır.

Talat-Papadopoulos Belgesi'nin 2. maddesinde "*Statükonun devam edemeyeceği*" ifadesi, 1974 Barış Harekâtı'nın ve sonuçlarının kabul edilmediği,

40 Annan'ın New York'taki BM Merkezi'nde 22 Aralık 2005 tarihinde düzenlediği yıllık basın toplantısı sırasında BM kaynaklarınca, Annan'ın Kieran Prendergast'tan boşalan Siyasi İşlerden Sorumlu Yardımcılığı'na atadığı İbrahim Gambari'nin Lefkoşa'ya gönderileceği ve "*hem Türk ve Rum liderlerle tanışması, hem de müzakereleri yeniden başlatabilmesi için yeniden tarafların görüşlerini alması*" beklentisi dile getirilmişti. Demek ki mesele sadece bir "tanışma" ve "nabız yoklamasından" çok öte, sürdürülen gizli diplomasinin sonucunu almaktı.

41 Gambari Anlaşması için bkz. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tanıtma Dairesi, Belgeler, <http://www.trncinfo.com>

42 Nitekim 5 Eylül 2007 Talat-Papadopoulos görüşmesinde ve sonrasında Papadopoulos, KKTC Cumhurbaşkanı Talat'ın görüşmede, "Gambari sürecinde değişiklik istediğini" ve "görüşmelerin teknik düzeyde sınırlandırılmasını" talep ettiğini belirtmiş ve Cumhurbaşkanı Talat'ı, "Gambari sürecini öldürmek, bu zemini değiştirmek istemekle" suçlamıştır. *ABHaber-Ajanslar*, 5 Eylül 2007; *KIBRIS POSTASI*, 5 Eylül 2007.

Görüş

Akademik
Bakış

97

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

buna karşılık KKTC'nin ortadan kaldırılmasının kabul edildiği anlamını vermektedir. Belge'nin 3. maddesinde "kapsamlı bir çözümün gecikmemesi gerektiği" şeklindeki düzenleme ile Rum tarafının uluslararası alanda eli rahatlatılmış ve Papadopoulos'un çözüm istemediği suçlamalarının zemini ortadan kaldırılmıştır.

Belge'nin 4. maddesi ile Türk tarafının görüşmelerle ilgili olarak "Teknik Komiteler sadece günlük konuları görüşmeli, özlü konular kapsamlı müzakereler içinde ele alınmalı ve müzakereler bir takvimle sınırlandırılmalı" şeklinde savunduğu görüşünü terk ettiği ve Papadopoulos'un görüşünü benimsediği anlaşılmaktadır. Bu madde ile özlü konular, hiçbir takvim olmadan teknik kişilerin görev alacakları "Teknik Komitelere" havale edilmiş olmaktadır.

Papadopoulos'un özlü konuların içine, 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye'den "Tarımsal İş Gücü Projesi" kapsamında gelen ve yasal gerekler yerine getirildikten sonra KKTC vatandaşı olan "yerleşikler" dedikleri kişilerin Türkiye'ye gönderilmesini, Ada'nın askersizleştirilmesini, Garanti Antlaşması'nın iptalini, toprak moratoryumunu ve "Annan Planı"ndaki değişiklik isteklerini koyacağı ve müzakereleri zamana yaymak suretiyle, AB sürecini kullanarak yavaş yavaş baskıyla bu komitelerde sonuç almaya çalışacağı, oldukça kolay tahmin edilebilecek bir husustur.

Belge'nin Türk tarafı açısından önem taşıyan bir diğer düzenlemesi de son maddede yer almaktadır. Belge'nin 5. maddesinde güven artırıcı önlemlerden ve karşılıklı suçlamalara son verilmesinden söz edilmektedir. Bu madde çerçevesinde asker çekilmesinin gündeme getirilmesine kapı açılmakta ve Türk Halkına yönelik düşmanca saldırganlık eylemlerinin kınanması ve uluslararası alanda GKRY'ne karşı yürütülecek mücadelenin (propaganda vb. girişimlerin, eylemlerin, açıklamaların) önlenmesi amaçlanmaktadır.

Görülebileceği gibi 8 Temmuz 2006 Talat-Papadopoulos Mutabakat Belgesi'nde savunula gelmiş olan temel Türk tezlerine ve temel ilkelere yer verilmemiş ve Papadopoulos inisiyatifli bir süreç başlatılmıştır. Bu süreç, BM ve AB'nin Türkiye üzerine baskılarıyla sürdürülmeye çalışılacak ve Rum taleplerinin karşılanması için zemin hazırlamak amacıyla kullanılabilir. AB kararlarında olduğu gibi bu belge ile yüklenilen taahhütlerin KKTC'nin ve Türkiye'nin yerine getirmesi, siyasi baskılarla talep edilecek ve sürekli gündemde tutulacaktır.

Finlandiya'nın "Kriz Önleme" Önerileri

Finlandiya'nın Kıbrıs uyuşmazlığı ile ilgili önerileri, Türkiye ile AB arasında, Türkiye'nin AB'ne karşı yükümlülüklerini ("Kıbrıs Cumhuriyeti" ile ilişkilerini normalleştirmede, GKRY gemi ve uçaklarına liman ve havaalanlarını açma-

dığı gibi) yerine getirmediği için çıkması kaçınılmaz görünen krizin ve AB yetkililerinin Türkiye aleyhine sürekli yaptıkları uyarıların gerçekleşmesini önlemek amacıyla Aralık 2006 Zirvesi sürecinde gündeme getirilmiştir.

AB Dönem Başkanı Finlandiya ve Komisyon, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında, kendileri açısından olası bir “tren kazası”ndan kaçınabilmek için çeşitli çalışmalar yapmıştı. Bu çalışmalar AB dönem Başkanlığı tarafından taraflara “sözlü öneriler” şeklinde sunulmuştur. “Finlandiya Paketi” olarak da sözü edilen ve kamuoyuna yansıyan önerilerin ana hatları özetle şunlardır:

- Gazimağusa Limanı'nın sadece Kıbrıslı Türklerin ticaret yapması amacı ile bir buçuk ya da iki yıllık bir süre için uluslararası ulaşımına açılması. Bu öneri kapsamında Gazimağusa Limanı, AB himayesinde açılacak ve “Kıbrıslı Rumlar” ve “Kıbrıslı Türkler” limanı birlikte işleteceklerdi.
- Türk askerinin kapalı Maraş Bölgesi'nden çekilmesi ve Maraş'ın BM himayesine verilmesi. Maraş'ın BM himayesinde temizlenerek eski sahiplerinin yerleşimine açılması.
- Sınırlandırılmış bir süreç için (1.5-2 yıl) Türkiye'nin liman ve havaalanlarını “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin gemi ve uçaklarına açması.

Finlandiya'nın AB Dönem Başkanı olarak sunduğu yukarıdaki önerilerin, Türk Hükümeti ve KKTC Cumhurbaşkanı ile KKTC Hükümeti tarafından izlenen KKTC'nin tanınmasını içermeyen ve gerçekçi olmayan sınırlı bir politikanın ve yaklaşımın ifadesi olan “izolasyonların kaldırılması” politikasının, KKTC Cumhurbaşkanlığı Müsteşarı'nın Lüksemburg Dönem Başkanlığı döneminde AB, KKTC ve GKRY heyetleri arasında Brüksel'de yapılan görüşmeler sürecinde yaptığı “izolasyonların kaldırılması karşılığında Maraş'ın iadesi” önerisinin ve Türk Hükümeti tarafından hazırlanan Kıbrıs Eylem Planı'nın yansımaları olarak da gündeme geldiği ya da oradaki önerilerden de esinlendiği değerlendirilmektedir.⁴³ Nitekim Rum basın haberlerine göre, Rum Yönetimi'ne yakın kaynakların Finlandiya'nın formülünün, Lüksemburg'un dönem başkanlığı sırasında önerdiği modeli temel alan bir uzlaşma formülü olduğudur. Gerçekte Finlandiya önerileri Papadopoulos'un 2004 referandumları sonrası “güven yaratıcı önlemler” adıyla sunduğu önerilerin niteliğini taşımaktadır. Bu yönüyle söz konusu öneriler Rum yönetiminin önerileridir.

AB ve ABD-İngiltere, Rum-Yunan ikilisi adına bütün ağırlıklarıyla yaptıkları baskılarla sözde “izolasyonların” kaldırılması adıyla doğrudan KKTC'nin ve Kıbrıs Türk Halkının geleceğini ilgilendiren ve varlık nedeni niteliğini taşıyan Türk Limanları ile havaalanlarının Rum uçak ve gemilerine açılması

43 ABHaber, 14 Haziran 2005.

önerisi, Finlandiya önerileriyle ileriye götürülmek istenmiştir. Bunun yanında da KKTC'nin egemenliğinde olan Gazimağusa limanının ve kapalı Maraş bölgesinin AB'ne ve BM'ye devredilmesi önerilmiştir. Bunun anlamı gerçekte, KKTC'nin egemenlik alanlarının bir kısmını GKRY'ne, kabul edilebilir bir adil ve yaşayabilir kapsamlı bir uzlaşma ve anlaşma olmadan devretmektir.

AB'nin önerisi gerçekte sadece Türkiye'nin Ek Protokolü eksiksiz olarak bütün AB üyesi ülkelere uygulamasıdır. Çünkü bunun sağlanması halinde GKRY'nin Türkiye tarafından "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak kabul edilmesi esasen meseleyi kökünden halletmiş olacaktır. Türk Hükümeti, "izolasyonların" kaldırılması adı altında Gazimağusa Limanını ve Maraş'ı bir prim gibi veremeyi de gündeme getirmiştir.⁴⁴ Çünkü Gazimağusa limanı sözde "açılmadıkça", Türkiye'nin limanlarını bir al-ver formülü ile açtığı, yani "izolasyonların" KKTC üzerinden kalkmasının bir karşılığı olarak açıldığı savunulamayacaktır.

Gözden kaçırılmaması gereken husus, Türk limanlarının ve havaalanlarının Rum gemilerine ve uçaklarına açılması, gerçekte "izolasyonlardan" ve ambargolardan çok daha fazla zarar verecektir. Bu zararın siyasi ve hukuki telafisi ise mümkün olmayacak ya da çok yüksek bedeller ödenerek telafi edilebilecektir.

III. Ab Sürecindeki Kritik Kararlar

17 Aralık Brüksel Zirve Kararı ve Ek Protokol

Yunanistan AB üyeliğini, Türkiye-AB ilişkilerinde stratejik bir araç olarak kullanmakta ve bu ilişkilerin gelişmesini sınırlayıcı bir rol oynamaktadır. Yunanistan bu rolünü, GKRY'nin Ada'nın tamamını temsil eden "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak AB üyesi olmasından sonra görünürde, işlevsel olarak ona devretmiştir. Ancak gerçekte Rum-Yunan ikilisinin AB içindeki varlığı nedeniyle, AB-Türkiye ilişkilerini belirleyen, yön veren unsurların başında Kıbrıs uyuşmazlığı gelmektedir. Bu olgu özellikle 17 Aralık 2004 Brüksel Zirve Kararı ve bu Karar'dan ayrı olarak düşünülemeyecek olan 3 Ekim 2005 Müzakere Çerçeve Belgesi ile daha net bir biçimde ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin AB ile müzakerelerin başlamasını, devam etmesini ve sürdürülebilir bir nitelik ka-

44 Türkiye'nin, müzakerelerin devamı için Avrupa Birliği'ne yaptığı son dakika önerilerini Dönem Başkanı Finlandiya'ya bildirdiği haberini veren Hürriyet Gazetesi Brüksel Muhabiri Zeynel Lüle'nin bildirdiği öneriler şunlardı:

1. Türkiye, ek protokol çerçevesinde, iki limanını geçici olarak *karşılıksız şekilde* Kıbrıs Rum Kesimi'ne açacak.
2. KKTC'ndeki Ercan Havaalanı'nın açılmasına karşılık Türkiye'de bir havaalanı Kıbrıs Rum Kesimi'ne açılacak.
3. Türkiye'nin bu adımlarına karşılık AB de, KKTC'ne uygulanan izolasyonların kaldırılması için adım atacak.

zanmasını Kıbrıs ön koşuluna bağlayan 17 Aralık 2004 Brüksel Zirve Kararı, Türkiye-AB ilişkilerinde bir dönüm noktasıdır.

AB'nin 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde aldığı karar Türkiye'nin tam üyeliğini öngörmeyen, "özel statü" olarak adlandırabilecek yeni bir ilişki sürecinin yolunu açmıştır. Çünkü müzakerelerin "ucu açık" tutulmakta ve müzakereler sonunda tam üyelik garanti edilmemektedir. AB'nin olmazsa olmaz temel ilkelerinden olan serbest dolaşıma sürekli kısıtlama getirilmiştir. Ayrıca tam üyelik, "1963 Türkiye-AET Arasından Bir Ortaklık Yaratan Anlaşma"nın (kısaca Ankara Anlaşması'nın) AB'ne katılan on yeni üyeyi kapsayacak şekilde genişletilmesi koşuluna bağlanmıştır. Burada gizlenen asıl amaç, Türkiye'nin GKRY'ni "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin meşru hükümeti olarak tanımını sağlamak. Kısaca Brüksel Zirve Kararı, "ucu açık" tutulan müzakere sürecinde, Türkiye'nin üyeliğini doğrudan "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin tanınması koşuluna bağlanmıştır.

Bu Karar'la ulusal Kıbrıs davası, son dönemece girmiştir. Brüksel Zirve Kararı'nda öngörülen "Ek Protokolü" Türkiye'nin imzalamayı yükümlenmiş olması Kıbrıs uyuşmazlığını ciddi bir açmaza sürüklemiştir. Türk Hükümeti tarafından Kıbrıs ön koşulunun kabul edilmesiyle Türkiye ve KKTC, son derece önemli hukuki ve siyasi sonuçlar yaratacak bir sürece girmiştir.⁴⁵ Bu nedenle Ek Protokolün imzalanmasıyla başlayan ve iki yıla yakındır askıya alınmış olan sürecin, TBMM'nde mutlaka durdurulması gereği vardır. Çünkü Ek Protokolün TBMM'nde onaylanarak yürürlüğe girmesi halinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin fiilen tasfiyesi ve Türkiye'nin Kıbrıs'tan çıkartılması süreci başlayacaktır.

Bir hususun açılığa kavuşturulması gerekmektedir: Türk Hükümeti'nin imzaladığı Ek Protokol, kamuoyuna yönelik açıklamalarda ısrarla vurgulandığı gibi "Gümrük Birliği'nin Ek Protokolü" değildir. Bu Ek Protokol, *Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (yani bugünkü Avrupa Birliği) Arasında Bir Ortaklık Yaratan Anlaşması'nın (Ankara Anlaşması'nın) 'Eki'*dir.

Ankara Anlaşması'nın Birinci Maddesi'nde, "*Bu Anlaşma ile Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir Ortaklık kurulmuştur*" denmektedir. Ankara Anlaşmasını günümüze uyarlayan Ek Protokolün onaylanmasıyla Rum Yönetimi, Ankara Anlaşması'nın taraflarından biri olacaktır. Dolayısıyla Türkiye, tanımadığını açıkladığı Rum Yönetimi devleti ile "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak *ortaklık kuracaktır*. Bu hukuksal, siyasal ve fiili bir gerçek olarak ortaya çıkacaktır.

⁴⁵ Daha geniş değerlendirme için Bkz. Ahmet Zeki Bulunç, "Kıbrıs Politikasındaki Yanlışlar Doğruyu Getirmiyor", *Stratejik Analiz Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 61, ASAM Yayını, Ankara, Mayıs 2005, s. 31-39.

gazi

Akademik
Bakış

101

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Türkiye ile AB Arasında Bir Ortaklık Yaratan Anlaşma'nın İkinci Maddesinde, "Bu Anlaşma'nın amacı, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir" denmektedir. Ankara Anlaşması'nın eki olarak "Ek Protokolün" TBMM'nde onaylanması sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti, tanımadığı Rum devleti ile ticari ve ekonomik ilişkilerini aralıksız ve dengeli olarak güçlendirme mükellefiyeti altına girecektir. Bunu yaparken, AB'nin kabul etmediği ve müktesebatını askıya aldığı "Kıbrıs'ın kuzeyi" olarak tanımladığı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile ticari ve ekonomik ilişkilerini bir süreç içinde askıya almak, yani kesmek zorunda kalabilecektir.

Ankara Anlaşması'nın ikinci maddesi'nin ikinci fıkrasında, anlaşmanın amaçlarının gerçekleştirilmesi için taraflar arasında bir "gümrük birliğinin gittikçe gelişen şekilde kurulması öngörülmüştür" denmektedir. İktisat biliminde ve bütünleşme (entegrasyon) teorisinde gümrük birliği demek, bu birliği kuran ülkeler arasında bir "ekonomik bütünleşme" gerçekleştirilmesi, yani "ekonomik entegrasyon" kurulması demektir. Bu gerçek dikkate alındığında, TBMM'nin Ek Protokolü onaylaması halinde Türkiye ile Kıbrıs Rum devleti arasında "gittikçe gelişen şekilde" bir gümrük birliği kurulacak, yani ekonomik bütünleşme sağlanacaktır. Yine iktisat teorisine göre, eğer önceden gerekli önlemler alınmazsa ekonomik bütünleşme süreçlerinde güçlü ekonomiler daha güçlü ve zengin, zayıf ekonomiler daha zayıf ve fakir hale gelirler.⁴⁶

Türkiye ile Kıbrıs Rum devletinin ekonomik bütünleşme sürecinde, Rum ekonomisi daha da zenginleşir ve gelişirken, KKTC bu ekonomik bütünleşme karşısında bütün ekonomik avantajlarını ve ekonomik gelişme olanaklarını kaybedecektir. Bu bir ekonomik gerçekliktir. Böyle bir gelişmenin kaçınılmaz sonucu "Kutuplaşma Etkisi"yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, başta sermaye, işgücü ve yatırımcılar-müteşebbisler olmak üzere bütün nitelikli ekonomik kaynakları Güney Kıbrıs ekonomisine kayacaktır. Bunun bir sonucu olarak KKTC ekonomisi tam bir çözülmeye ve çöküntüye uğrayacaktır. Ekonomik çözülmeye ve çöküntü KKTC'ndeki toprak ve mülkiyet çözümlerini beraberinde getirecektir.

AB'nin Türkiye İçin 3 Ekim 2005 Müzakere Çerçeve Belgesi

Yukarıda belirtilen hususları güçlendiren yeni bir unsur, *Avrupa Birliği Konseyi'nin 3 Ekim 2005 tarihinde 12823/05 ELARG 64* ile kabul ettiği *Müzakere Çerçeve Belgesi*'dir. Türkiye'nin AB ile müzakerelerde, müzakere sürecinin nasıl gelişeceğini, ne ölçüde geliştiğini ve ne yönde etkinlikler yaratacağını,

46 Halil Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat*, Genişletilmiş 13. Baskı, Güzem Yayınları, İstanbul, Ekim 1999, s.217-218.

Türkiye'den beklentileri, Türkiye'nin bunları nasıl karşılayabileceği, hatta bu müzakere sürecinin sürdürülebilir olup olmadığı gibi hususlar, özünde Müzakere Çerçeve Belgesi kapsamında ortaya konabilecektir.

Ek Protokolün onaylanmasının yaratacağı olumsuzlukların mutlaka gerçekleşmesini ve Türkiye'nin Rum Yönetimi'ni meşru "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti" olarak hukuken tanınmasını sağlayacak koşullar ve zemin Müzakere Çerçeve Belgesi ile hazırlanmıştır. Çok ciddi sakıncalar taşıyan Müzakere Çerçeve Belgesi, aynı zamanda "Birliğin siyasi hedefleri"ni, Türkiye'nin sözde "Ermeni soykırımını" tanımasını da isteyen Avrupa Parlamentosu'nun (AP) bütün kararlarını, açıklamalarını, tavsiyelerini ve "... yönergeler gibi Birliğin kapsamı içerisinde kabul edilen bağlayıcı ya da bağlayıcı niteliği olmayan diğer hukuki işlemler"i de müktesebat haline getirmiştir.⁴⁷

Müzakere Çerçeve Belgesi'nin çizdiği yol, "özel statü" konumundaki taraf durumuna getirilecek olan "Türkiye'nin mümkün olan en güçlü bağlarla Avrupa yapılarına tam olarak demirlenmesi"ni sağlayacak bir yoldur.⁴⁸

Müzakere Çerçeve Belgesi'nde Kıbrıs'a ilişkin düzenlemeler, Kıbrıs Türk halkını, KKTC'nin haklarını ve varlığını yok sayan bir bakış açısıyla düzenlenmiştir. Belirtildiği gibi bu belge "sonucu önceden garanti edilemeyen açık uçlu bir süreci"⁴⁹ öngörmektedir. Belge, AB'nin bütün isteklerinin eksiksiz yerine getirilmesi halinde bile Türkiye'nin üyeliğe kabulünü "Birliğin hazmetme kapasitesi"ne bağlamaktadır. Müzakere Çerçeve Belgesi'nin bu denli kayıtlayıcı işlevi (fonksiyonu) yanında ayrıca Fransa örneğinde olduğu gibi Türkiye'nin üyeliğini belirleyecek son unsur referandumlar olacaktır.

Türkiye için uygulanacak olan "Üye Devletler Hükümetlerarası Konferans" şekline dayalı "müzakere" yöntemi ile müzakerelerin her an askıya alınmasını, askıya alınan müzakerelerin yeniden başlatılabilmesi için yeni koşullar önerilmesini öngören⁵⁰ Müzakere Çerçeve Belgesi, sürdürülebilir bir müzakere zemini yaratmamakta ve 17 Aralık 2004 Brüksel Zirve Kararı'ndaki koşullara ek, yeni koşullar ortaya koymakta, ileride yeni siyasi koşulların getirilmesinin zeminini hazırlamaktadır. Kısacası Belge müzakere sürecini, tamamen AB'ne ve teker teker üyelerin inisiyatifine bağlamaktadır. Nitekim Fransa fiili müza-

47 Council of The European Union, *Negotiating Framework*, 12823/05, Elarg 64, Annex II, Brussels, 3 October, 2005, p.9. Ayrıca Türkçesi için Bkz.

http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/Turkiye_AB/muzakerecerceve.htm

48 Council of The European Union, *Negotiating Framework*, 12823/05, Elarg 64, Annex II, Brussels, 3 October, 2005, p.5. Ayrıca Türkçesi için Bkz.

http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/Turkiye_AB/muzakerecerceve.htm

49 *Müzakere Çerçeve Belgesi* veya *Negotiating Framework* ikinci paragraf.

50 Müzakere Çerçeve Belgesi 5. paragraf.

Qası

Akademik
Bakış

103

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

kerelerin başlaması için 23 Mart 2006 tarihinde AB Dışişleri Bakanları Brüksel toplantısında siyasi ölçütler getirilmesini önermiştir.⁵¹

Müzakere Çerçeve Belgesi'nin "Müzakerelerin yürütülmesindeki ilkeler" başlığı altındaki 6'ncı paragrafında aynen şu ifade edilmektedir: "Müzakerelerin ilerleyişini, ekonomik ve sosyal uyum ile 2. paragrafta atıfta bulunulan Komisyon raporları çerçevesinde Türkiye'nin katılım hazırlıklarında kaydettiği ilerleme yönlendirecektir." Burada özenle dikkate alınması gereken nokta, müzakerenin ilerleyişini yönlendirecek olanın bu hususlar olduğudur; bunun altı çiziliyor. Ne ölçüde ilerlendiğinin ortaya konulabilmesi açısından da şöyle bir düzenleme getirilmiştir: "Bu ilerleme, özellikle aşağıdaki koşulların ne kadar yerine getirildiği ile ölçülecektir" ifadesiyle de Türkiye'nin mutlaka yerine getirmesi istenen koşullar sıralanmaktadır. Paragrafın devamında dikkate alınacak koşullar ayrı maddeler halinde belirtilmekte ve ilerlemenin ne ölçüde geliştiğinin bu koşulların yerine getirilmesiyle ölçülebileceği yönünde ölçütler de ortaya konmaktadır.

Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 6. Paragrafında Yunanistan ile ilgili düzenlemede; "Türkiye'nin iyi komşuluk ilişkileri konusundaki koşulsuz taahhüdüyle süregelen sınır anlaşmazlıklarının gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanı'nın yargı yetkisi de dâhil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde yer alan anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesi ilkesine uygun olarak çözümlenmesi yönündeki yükümlülüğü" ifadesine yer verilmiştir. Bu düzenlemede önemli iki nokta dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin "...koşulsuz taahhüdü" ifadesidir. Buradan şu anlam çıkarılabilir: Türkiye, Avrupa Birliği'yle yaptığı diplomatik müzakereler sürecinde koşulsuz bir taahhüt altına girmiştir. Bu ifade böyle bir anlamı çağrıştırmaktadır. Böyle bir imaj doğarken, bu gerçek mi, değil mi, görüşmelerin içerikleri bilinmediği ve birtakım görüşme tutanakları da yayınlanmadığı için kesin olarak ortaya koymak mümkün değildir. Ancak bu aşamada yoruma dayalı bir değerlendirme yapılacak olursa bu ifadeden, Türkiye'nin koşulsuz bir taahhüt altına girdiği güçlü bir olasılık olarak söylenebilir.

İkinci nokta, "... Anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesi..." ifadesidir. Bu düzenlemenin anlamı çok net ve açıktır. Türkiye, Casus Belli tutumunu terk ederek, bu yükümlülüğünü ne ölçüde yerine getirmişse, ilerleme sürecinin o kadar iyi olduğu yargısına varılacaktır. Bir başka ifadeyle Yunanistan'ın Ege konusundaki tezlerine uyduğu ölçüde Türkiye yükümlülüğünü yerine getirmiş olacaktır.

Müzakere Çerçeve Belgesi'nin yine 6. Paragrafında müzakerelerin sürdürülebilmesi ve sonuçlandırılabilmesi için Kıbrıs ve Ege konularındaki dü-

51 ABHaber-Die Zeit, Berlin, 25 Mart 2006.

zenlemeler ile Türkiye'nin dış politikası, AB tarafından belirlenmekte, adeta dikte edilmekte; bir bakıma çizilen çerçeve içinde ipotek altına alınmaktadır. "Türkiye'nin Kıbrıs sorununu BM çerçevesinde ve Birliğin kurucu ilkelerine uygun olarak kapsamlı çözümünün sağlanmasına yönelik sürekli desteğinin, kapsamlı bir çözüm için uygun ortamın yaratılmasına katkıda bulunacak adımların atılması da dâhil olmak üzere, devam etmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti de dâhil olmak üzere Türkiye ile AB üyesi devletler arasındaki ikili ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydedilmesi." Bu son derece önemli bir düzenlemedir. Çünkü öncelikle ek olarak çok önemli iki unsur getirilmiştir. Geçmişte Kıbrıs uyuşmazlığı ile ilgili girişimlerde kullanılan BM Genel Sekreteri'nin 'iyi niyet misyonu' veya 'BM gözetimi' ifadeleri yerine "Birleşmiş Milletler çerçevesi" ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade ile ilk nazarda sanki geçmişteki Birleşmiş Milletler süreçlerine atıf yapılıyor veyahut başka bir ifadeyle Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin "iyi niyet misyonu" çerçevesinde yürüttüğü müzakereler sürecine çağrışım yapılıyormuş gibi algılanmakla birlikte, bu niteliğiyle ilk kez kullanılan "Birleşmiş Milletler çerçevesi" ifadesi, büyük ölçüde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Kıbrıs'la ilgili olarak alınmış olan ve hemen hemen tamamı Türkiye ve KKTC aleyhine olan kararlara atıf niteliği taşımaktadır. İnce bir diplomasiyle öngörülen budur.

Bu düzenlemede önemli olan ikinci unsur, "Avrupa Birliği'nin kuruluş ilkelerine uygun olarak kapsamlı çözümün sağlanması" ifadesidir. Burada Türkiye'nin açıkça temel tezlerinden vazgeçme unsuru en azından satır aralarına gizlenmiş ve Türkiye böyle bir yükümlülük altına girmiş olmaktadır. Çünkü Avrupa Birliği'nin kuruluş ilkelerinin başında, serbest dolaşım, serbest yerleşim, serbest mülk edinme ilkeleri yer almaktadır. Bu düzenleme ile Türk tarafının temel tezlerinden biri olan "iki kesimlilik" tezi zemin kaybetmektedir. Buradaki esas amaç, Avrupa Birliği bünyesinde çözümü savunan Rum tarafının, "Avrupa Birliği Çözümü" olarak adlandırdığı çözüm şekliyle bütün göçmenlerin koşulsuz bir şekilde KKTC'ndeki eski yerlerine yeniden dönmeleri ve güneyden kuzeye, kuzeyden güneye yerleşimlerin sınırsız bir şekilde olmasıdır ki, bu Türk tarafının iki kesimlilik tezini tamamen ortadan kaldıracak bir unsur niteliğindedir.

Diğer kuruluş ilkeleri açısından da sorunlar vardır. Örneğin Avrupa Birliği'ne üye olmayan bir ülke, acaba Avrupa Birliği üyesi olan ve Ada'nın tamamını temsil ettiği söylenen bir devletin toprağında askerini nasıl bulunduracaktır? Bu soru, Garanti ve İttifak Antlaşmaları'yla ilgili soruları da gündeme getirmektedir. Türkiye Garanti ve İttifak Antlaşmaları'nda, yani Garantör Devlet olma ve Kıbrıs'ta süresiz asker bulundurma haklarında, Kıbrıs'ın geleceğindeki belirleyici statüsünde ve söz sahibi olmasında, Türk-Yunan dengesi üzerinde en azından ciddi bir aşınma söz konusu olacaktır.

Gazi

Akademik
Bakış

105

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Paragrafın diğeri bir düzenlemesi (fıkrası) ise şöyledir: “*Düzenli olarak gözden geçirilen Katılım Ortaklığı Belgesi'nin uygulanması ve özellikle Avrupa Birliği-Türkiye arasındaki gümrük birliği ile ilgili olanlar olmak üzere, Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması ve Ortaklık Anlaşması'nı tüm yeni AB üyesi devletlere genişleten Ek Protokolden doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi.*” Bu düzenleme açıkça Türkiye'nin Avrupa Birliği bünyesinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'yle ilişkilerini, AB'nin kabul ettiği “Kıbrıs Cumhuriyeti” tanımı boyutlarına taşınmasını öngören bir düzenlemedir.

Sözü edilen paragrafta; “*...Ortaklık Anlaşması'nı tüm yeni AB üyesi devletlere genişleten Ek Protokolden doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi*” koşullarının “*müzakerelerin ilerleyişini ölçecek*” ölçütler haline getirilmiş olması, Türkiye'nin egemenlik haklarına açık müdahale niteliği taşımaktadır.

Türkiye'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti de dâhil olmak üzere “*AB üyesi devletler arasındaki ikili ilişkilerini normalleştirilmesi*” ve Ek Protokol'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi koşulu, Rum Yönetimi'ni meşru Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti olarak tanımak demektir ki bu, yukarıda belirtilen gelişmeleri hızlandıracak ve beklenen sonuçları garanti altına alacak bir unsurdur. Bu Paragrafta, “*... Kıbrıs Cumhuriyeti de dâhil olmak üzere Türkiye ile AB üyesi devletler arasındaki ...*” ifadesi bilinçli olarak ve bir siyaset gereği kullanılmaktadır. Böylece Belge'yi kabul etmiş olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin “Kıbrıs Cumhuriyeti”ni de kabul ettiği anlamı verilmek istenmiştir.

IV. Rumların “Çözüm” Anlayışı Ve Stratejisi

Rum-Yunan ikilisi Kıbrıs “sorununu” Türkiye'nin Ada'yı “işgal sorunu” olarak görmekte ve sorunun ancak “işgale” son verilmesi ve bir daha tekrarlanmayacak önlemlerin alınmasıyla çözülebileceğini savunmaktadır. Bunun için de dış müdahalelere imkân veren ve bölünmeye yol açan Garanti ve İttifak Antlaşmalarının son bulması gerektiğini savunmaktadır.

GKRY Cumhurbaşkanı Tasos Papadopoulos, Fransa'da yayınlanan *L'Express Dergisi* ile yaptığı söyleşide “çözüm” anlayışını; “*Toprakların, toplumun, ekonominin ve kurumların birleştiği tek bir devleti öngörmeyen bir anlaşmayı kesinlikle kabul etmiyoruz ve iki ayrı bölge, iki ayrı toplum yapısını içeren bir devleti kesinlikle reddediyoruz.*” biçiminde formüle etmiştir.⁵² Papadopoulos “tek halk, tek devlet, tek vatan” sloganına dayalı bir politika izlemektedir. BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmasında bu çözüme ulaşmanın yolunun ise osmosis⁵³ olduğunu açıklamıştır.

52 *ABHaber*, 4 Mayıs 2006.

53 Yabancı kökenli osmosis (osmoz), sulu bir maddenin daha koyu bir mayie geçişi (hulûlu) anlamına gelmektedir. Papadopoulos'un “osmosis çözümü”nden kastı, azınlık olan Türk halkının çoğunluk içinde erimesi, çoğunluğun içinde kaybolmasıdır.

Papadopoulos 23 Eylül 2004 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmasında, "Annan Planı"nı reddetmiş olmalarının bir anlaşma ve Kıbrıs'ın yeniden birleştirilmesini istemedikleri anlamına gelmediğini, bunun sadece kendileri için en iyisinin ne olacağına karar verebilecek olan "Kıbrıs Halkı"nın bu planı benimsemediğini gösterdiğini ifade etmiştir. Papadopoulos, "bir çözümde yaşayacak olan insanlar kendileri için neyin uygun olduğuna en iyi karar verecek kişilerdir ve onların bu kararına saygı gösterilmelidir." demiştir.

Bu bağlamda Papadopoulos, "Annan Planı"nın "Kıbrıs Halkı için vazgeçilmez olan unsurları gerektiği gibi çözümümediğini..." ifade ederek Rum tarafı için vazgeçilemez unsurları sıralamıştır. Papadopoulos'a göre Rum tarafı için vazgeçilemez olan ve olası herhangi bir çözümün kendilerine sağlamasının şart olduğu unsurları şöyle sıralamıştır:

- Her Kıbrıslının insan haklarına eksiksiz saygı gösterilmelidir.
- Göçmenlerin geri dönüşüne ve mülkiyet haklarına bütünüyle saygılı olunmalıdır.
- Türkiyeli "yerleşiklerin" tamamının veya büyük bir kısmının Ada'dan çıkartılması sağlanmalıdır.
- Kıbrıs'ın işgaline bütünüyle ve kayıtsız şartsız olarak son verilmelidir.
- Kıbrıs'ın bağımsızlığını garantileyen, hiçbir yabancı askeri gücün topraklarında olmayacağı ve dış müdahale olasılığının bulunmayacağı federal bir Kıbrıs devleti sağlanmalıdır (Garanti Antlaşması ve İttifak Antlaşması reddedilmektedir).

Bunlar GKRY'nin günümüz itibarıyla bir anlaşmada olmazsa olmazları olarak ortaya konmuştur.

Ayrıca Papadopoulos, "Kıbrıs Sorununa" bulunacak herhangi bir çözümün uluslararası hukuka saygılı olması, sorunun özünü göz ardı etmemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Daha da önemlisi "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin bir anlaşma olmaksızın AB'ne üye olması ve Türkiye'nin AB üyeliği için istekliliğinin Kıbrıs sorununda bir dönemi kapatıp yeni bir dönem açtığını ifade ederek Türkiye'yi bu yeni dönemde AB prensipleri ve ilkeleri ile uluslararası hukuk çerçevesinde sorunu çözmek üzere "işbirliğine" davet etmiştir.

Gelinen noktada Rum tarafının taktiği nedir ve amacı nedir sorusu öne çıkmaktadır. Rum tarafının amacı açıktır: Kıbrıs Adası'nın tamamı üzerinde egemen olmak ve GKRY'nce yönetilen, Türkleri azınlık statüsüne sokan bir "Kıbrıs Cumhuriyeti"ni, yeni bir hukuki statüyle yerleştirmek ve bunu sağlayacak bir anlaşma imzalamaktır. Bugünkü mevcut durumda Rum tarafı, gerek

Gazi

Akademik
Bakış

107

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Birleşmiş Milletlerdeki konumunu gerekse AB üyesi olarak konumunu kullanarak Yunanistan ile birlikte bunu sağlayacak bir strateji uygulamaktadır.

Rum-Yunan ikilisinin bu amaçla uyguladığı politika ve taktiğin görünen araçları olarak GKRY üç yola başvurmuştur. Birinci yol, KKTC halkını GKRY mekanizmaları içine çekerek "Kıbrıs Cumhuriyeti" hukukunu onlara uygulama yoludur. İkincisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları çerçevesinde, Loizidou, Myra Xenides-Arestis türü dava örneklerinde olduğu gibi, Türkiye'yi muhatap alma ve dolayısıyla KKTC'ni yok sayma yoludur. Üçüncü yol ise, özellikle "Türkiye ile AB Arasında Bir Ortaklık Yaratan Anlaşma"nın "Ek Protokolü"nü TBMM'nde onaylanmasıyla GKRY'nin elini güçlendirmek ve hukuki tanınmanın yolunu açmak; böylece AB müktesebatı çerçevesinde AB organları ve Avrupa Toplulukları Adalet Divanı önünde KKTC'nin yok sayılmasını sağlamak yoludur.

Bunlara ek olarak GKRY'nin izlediği taktiğin bir parçası da Annan Planı referandumundan sonra bütünlüklü ve kapsamlı bir uzlaşmayla sonuçlanabilecek girişimlerden ve müzakerelerden mümkün olduğu kadar uzak durmaktır. AB'ne ve AB sürecinde Türk tarafının yarattığı zafiyetlere ve kabullendiği yeni yükümlülüklerle dayanan bir politika izlemektedir.

Rum tarafı, kapsamlı görüşmelerden kaçarken, Avrupa Birliği'ni ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını ve lehine olan hukuki durumu değerlendirmekte; bu iki unsuru, istediği "çözüme" ulaşabilmek için Türkiye ve KKTC halkı üzerinde bir "siyasi sopa" gibi baskı aracı olarak kullanmaktadır.

Rum-Yunan ikilisinin hedeflerine ulaşmaya kadar her olanağı kullanacağını ve gerekli gördüğü tahriklere başvurarak uzlaşmazlığı körükleyeceğini gelişmeler göstermektedir. Bunun en son örneği GKRY'nin Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Anlaşmaları yapması ve petrol arama ruhsatları vermesidir. GKRY bu girişimiyle egemenlik alanlarını genişletme çabasını ortaya koyarken, Kıbrıs uyuşmazlığını son derece tehlikeli ve karmaşık sorunların, sıcak çatışmaların olduğu bir bölgede denize de yaymaktadır.⁵⁴

GKRY'nin Doğu Akdeniz'de MEB ve petrol girişimi, egemenliğin genişletilmesi, Kıbrıs uyuşmazlığının denize yayılması gibi değerlendirmeler yanında, bir başka açıdan bu girişim, siyasi olarak Papadopoulos'un uzlaşmazlık stratejisinin yeni bir adımıdır. Bu girişimin siyasi adı, GKRY'nin "bilerek ve

54 GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki MEB anlaşmaları ve petrol girişimi değerlendirmeleri için bkz. Sertaç Hami Başeren, Ali Kurumahmut ve diğerleri, *Doğu Akdeniz Kıta Sahaneliği ve Türkiye'nin Stratejisi*, PANEL, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Şubat 2007; Ahmet Zeki Bulunç, "Rum-Yunan İkilisinin Petrol Maskesi Altında Doğu Akdeniz'de Egemenlik Yayılması," *Antkabir Dergisi*, sayı: 27, Alarga Matbaacılık, Ağustos 2007, s. 13-17.

isteyerek Kıbrıs uyuşmazlığını çözmek için adım atılması, uyuşmazlığın daha da tahrik edilmesi” demektir. “Papadopoulos’un Doğu Akdeniz girişimi bir tahriktir ve propakasyondur.” Bu girişim aynı zamanda Rum-Yunan ikilisinin birlikte izledikleri politikanın, Kıbrıs uyuşmazlığının sürdürülmesi politikası olduğunu da kanıtlayan bir nitelik taşımaktadır.

Rum-Yunan ikilisi AB üyeleri olarak, özellikle Kasım 2002 tarihinden sonra Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin izledikleri AB merkezli ve inisiyatifli Kıbrıs politikasının verdiği cesaretle “sıfır bedelli” bir politika izlemektedir.

Sonuç

Türk tarafı (Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC), Kıbrıs’ta gerçekten ulusal çıkarlarını korumak ve bugüne kadar izlenen ulusal devlet politikalarını başarıya ulaştırmak istiyorsa, öncelikle Kıbrıs’ta nelerin verilebileceği, nelerin verilmeyeceği, nelere razı olunup nelere razı olunamayacağını kesin bir netlikle ortaya koymalıdır. Belirlenecek vazgeçilmezler kabul edilmedikçe, herhangi bir ara formül ve müzakere sürecinin kabul edilmeyeceği kararlılıkla gösterilmelidir. Bunun daha açık ifadesi, KKTC ve egemenlik tanınmadan, KKTC devletine, hükümetine ve demokratik düzenine, hukukuna saygı gösterilmeden hiçbir müzakereye oturulmayacağı kesin bir kararlılıkla ve inandırıcı uygulamalarla dünyaya anlatılmalı, gösterilmelidir.

Aksi halde, “biz her türlü öneriye açığız,” “Rumlardan bir adım önde olacağız,” “çözümsüzlük çözüm değildir,” “statüko devam edemez” şeklindeki açıklamalar devam ederse, Kıbrıs’ta Türk varlığını ortadan kaldıracak her şeyin Rumlarca talep edileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Göz ardı edilememesi gereken bir husus da Kıbrıs Türk halkının toprak, limanlar ve mülkiyet hakkı dâhil bütün hak ve yetkileri ile Türkiye’nin, Ada üzerindeki haklarının dayanağının, bugünkü koşullarda egemen ve bağımsız bir devlet olarak KKTC’nin yaşatılması olduğudur.

Rum-Yunan ikilisinin hedefine ulaşmasını önleyecek ve Rum tarafını iki eşit-egemen devlet temelinde bir anlaşmaya zorlayacak, ulusal çıkarları koruyacak, bölgede ve Ada’da istikrarı sürdürecektir tek yol, KKTC’nin tanınmasını sağlamak, egemenliğe ve KKTC devletine sahip çıkmaktır.

Kıbrıs’ta 21 Aralık 1963 tarihinde Rum saldırılarıyla yaşanan olaylar ve gelişmeler, egemenliğe dayanmayan fonksiyonel federal-konfederal sistemlerin rahatlıkla bozulabileceğini göstermiştir. Bu nedenle egemenliğe ve coğrafi temele dayanmayan bir anlaşma ve uzlaşma uzun ömürlü olamayacağı gibi AB gerçeğinde Kıbrıs’ta Türk varlığının devamı için gereken garantiler de sağlanamayacaktır. Bu nedenle yaşayabilir ve sürdürülebilir bir anlaşmanın

Gözi

Akademik
Bakış

109

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

yapılabilmesi için, KKTC ile GKRY arasındaki bugünkü sınırların uluslararası nitelikte ve Kıbrıs'taki iki devlet arasında imzalanacak bir antlaşma ile uluslararası sınır haline getirilmesi ve Kıbrıs Türk halkının egemenliğinin böylece garantilenmesi vazgeçilemeyecek bir zorunluluktur.

Bu zorunluluğun karşılanabilmesi için de belirlenen ilkeler ve yaşanan gerçekler dikkate alınarak KKTC'nin tanıtılmasına dayalı, uluslararası alanda bunun zeminini ve koşullarını hazırlayacak bir strateji geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Bu stratejinin bir parçası olarak, GKRY'nin KKTC'nde hiçbir şekilde egemen olmadığı ve Kuzey Kıbrıs'ı ve Kıbrıs Türk halkını temsil etmediği, onlar adına hareket edemeyeceği, karar veremeyeceği ve onları temsil etmediği dünyaya kabul ettirilmelidir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kıbrıs davasının ulusal bir dava ve meselelerin bir Türk-Yunan meselesi olduğu gerçeğinden hareket ederek ulusal çıkarları tehdit edecek her talebe kesin bir tavır koymalı; ulusal Kıbrıs politikasını temel alarak bütün dünyayı, Kıbrıs'tan asla vazgeçmeyeceğine inandırmalıdır.

Yaşanan gelişmeler ve bugün gelinen son nokta, Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC'nin yeni bir durum değerlendirmesi yapmak suretiyle yeniden ulusal Kıbrıs politikası tezlerini savunma sürecini başlatması gereğini acil olarak ortaya koymaktadır. Başlatılacak yeni süreçte temel politika ve strateji, Kıbrıs'ta iki millet, iki egemen devlet, iki demokratik anayasal düzen ve Türk-Yunan dengesi gerçeği üzerine oturtulmalıdır. KKTC'nin uluslararası alanda varlığının kabul edilmeden ve KKTC ile GKRY arasında gerçek bir eşitlik sağlanmadan sürdürülebilir bir uzlaşmanın sağlanamayacağı ve böyle bir eşitlik olmadan Rum tarafının bir anlaşma ihtiyacı duymayacağı gerçeği herkese kabul ettirilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AGUN, Hüseyin. *Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası (1950-1960)*, Ankara: Demokratlar Kulübü Yayınları No:13, 1997.

ATAKOL, Kenan. *Turkish and Greek Cypriots Is Their Separation Permanent*. Ankara: METU Press, Mart 2003.

BAŞEREN, Sertaç Hami. Ali KURUMAHMUT ve Diğerleri. *Doğu Akdeniz Kıta Sahaneliği ve Türkiye'nin Stratejisi, PANEL*. Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Şubat 2007.

Kıbrıs Politikasının Annan Belgesi ile Başlayan Kırılma Noktaları

- BULUNÇ, Ahmet Zeki. *KKTC'nde Uygulanan Toprak ve Mülkiyet Politikalarının Değerlendirilmesi*. Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ocak 2006.
- , "KKTC'ni Tasfiye ve Türkiye'yi Kıbrıs'tan Çıkarma Planı," *Avrupa Birliği Dersleri*. Ed., İrfan Kalaycı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ocak 2006.
- DENKTAŞ, Rauf R. *Kıbrıs Girit Olmasın*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 3.B., Aralık 2004.
- , *Yeniden 12'ye 5 Kala*. İstanbul: Remzi Kitabevi, Nisan 2005.
- ERGİNEL, Taner. *AİHM'nin Kıbrıs'la İlgili Kararlarının Eleştirisi*. Girne, KKTC: Girne Amerikan Üniversitesi Yayını, Ünlem Yayın Evi, Şubat 2006.
- ESENBEL, Melih. *Kıbrıs-1 Ayağa Kalkan Adam*. Ankara: Bilgi Yayınevi, Nisan 1993.
- GAZİOĞLU, Ahmet C., *Kıbrıs'ta Soykırım Yılı 1964 ve Enosisin Ayak Sesleri*. Ankara: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayını, Ekim 2007.
- İSMAİL, Sabahattin-Ergin Birinci. *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)*. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları-8-, t.y. ISBN: 975-8433-07-06.
- İSMAİL, Sabahattin. *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*. İstanbul: Kastaş Yayınevi, Ağustos 1998.
- MORAN, Michael. *Sovereignty Divided*. CYREP Yayını, 1999.
- MANİZADE, Derviş. *Kıbrıs Dün Bugün Yarın*. İstanbul: Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi Yayınları, 1975.
- ÖZTÜRK, Osman Metin. *Kıbrıs Annan Belgeler (I.,II., III.) Üzerine Değerlendirmeler*. Odak Yayınları, 2004.
- SEYİDOĞLU, Halil. *Uluslararası İktisat*. Genişletilmiş 13. Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları, Ekim 1999.
- SOMUNCUOĞLU, Sadi. *Kıbrıs'ta Sirtaki*. İkinci Baskı, Ankara: ATO Yayını, Kasım 2002.
- TOLUNER, Sevin. *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını: 2309, 1977.
- , *Uluslararası Kıbrıs Konferansı (1-2 Mart 2003)*. Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Yorum Matbaacılık, Ankara, 2003.
- , *Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*. Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul: Beta Basımevi, Eylül 2004.
- , *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*. 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, Eylül 2004.

Dergiler

- BULUNÇ, Ahmet Zeki. "Kıbrıs Uyuşmazlığının Kökleri ve Uyuşmazlığın Çözüm Yolu", *Avrasya Dosyası*. Kıbrıs Özel Sayısı, Ankara: ASAM Yayını, Sonbahar 2004.
- , "Kıbrıs Politikasındaki Yanlışlar Doğruyu Getirmiyor." *Stratejik Analiz Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 61, Ankara: ASAM Yayını, Mayıs 2005, s. 31-39.
- , "Rum-Yunan İkilisinin Petrol Maskesi Altında Doğu Akdeniz'de Egemenlik Yayılması," *Anıtkabir Dergisi*. Sayı: 27, Ankara: Alarga Matbaacılık, Ağustos 2007.
- DODD, Clement. "The Annan Plan And The Cyprus Conflict," *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: I, Sayı:1, Yıl: 2004, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, 2004, s.99-108.

Gazi

Akademik
Bakış

111

Cilt I, Sayı I
Kış 2007

PERNTHALER, Peter. "Some Critical Aspects Regarding The UN Secretary General's Proposal For a Comprehensive Settlement of The Cyprus Problem," *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı:1, Yıl: 2004, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, 2004, 114-135.

Gazeteler-Ajanslar

ABHaber, 14 Haziran 2005.;
ABHaber-Die Zeit, Berlin, 25 Mart 2006.
ABHaber, 5 Eylül 2007.
ABHaber, 4 Mayıs 2006.
Die Welt, 27 Aralık 1963.
Kıbrıs Postası, 5 Eylül 2007.
Patris Gazetesi, 21 Nisan 1967.
Sunday Mail Gazetesi, 28 Ekim 2005.
İsmail. Sabahattin, "Başyazı," *Volkan Gazetesi*. Lefkoşa:31 Ekim 2005.
----- . "Başyazı," *Volkan Gazetesi*. Lefkoşa: 28 Ocak 2006.
----- . "Başyazı," *Volkan Gazetesi*, Lefkoşa:14 Mart 2006.
Elefterotipia Gazetesi, Atina: 21 Mayıs 2005.
Ethnos Gazetesi, 19 Şubat 2006.
AA, New York, 21 Mayıs 2005.
Emiroğlu. Sema, *BBC Turkish*. New York: 22 Aralık 2005.
BYE, 21 Mayıs 2005.
REUTERS. New York: 21 Mayıs 2005.
UPI Ajansı, 30 Aralık 1963.

Belgeler

The Basis for Agreement on a Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem. NewYork: 11 November 2002; Revision: 10 December 2002; Revision: 26 February 2003; Revision: 31 March 2004.

Council of The European Union, *Negotiating Framework, 12823/05, Elarg 64, Annex II*, Brussels: 3 October 2005.

BM Belgesi, Belge No: A/33/115; S/12722 Sayı ve 30 Mayıs 1978.

İnternet Siteleri

Kıbrıs'ta Kısıtlamaların Kaldırılmasına Yönelik Eylem Planı, www.mfa.gov.tr
<http://www.kibris.net>
<http://www.diplomatikgozlem.com>;
http://www.bbc.com/turkish/news/story/2006/02/060228_un_cyprus.shtml-30k.
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tanıtma Dairesi, Belgeler, <http://www.trncinfo.com>
http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/Turkiye_AB/muzakerecerceve.htm

Ek 1.

